

Dij Frisia

Tydskrift foar Fryske Striid en Skriftekennisse

JIERGONG LXVII, nûmer 3

septimber 2018

ISSN 2352-8958

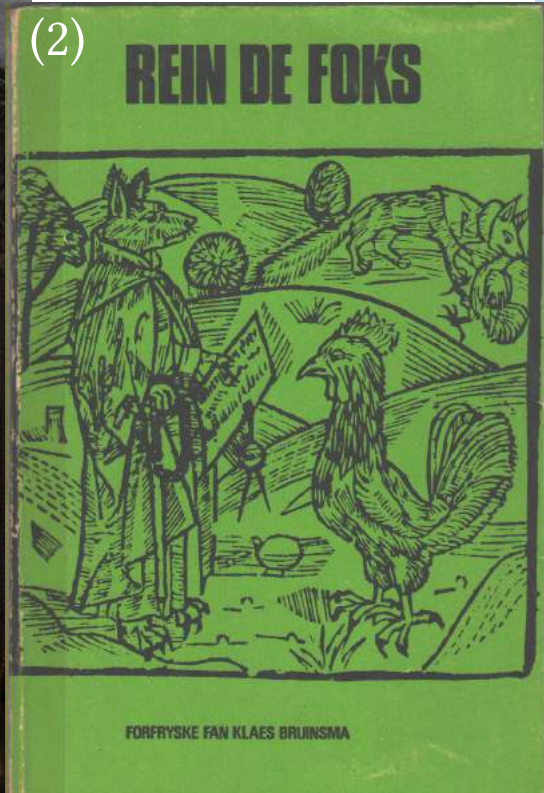
Sis Tsiis by de
Admiraliteitsdagen
yn Dokkum

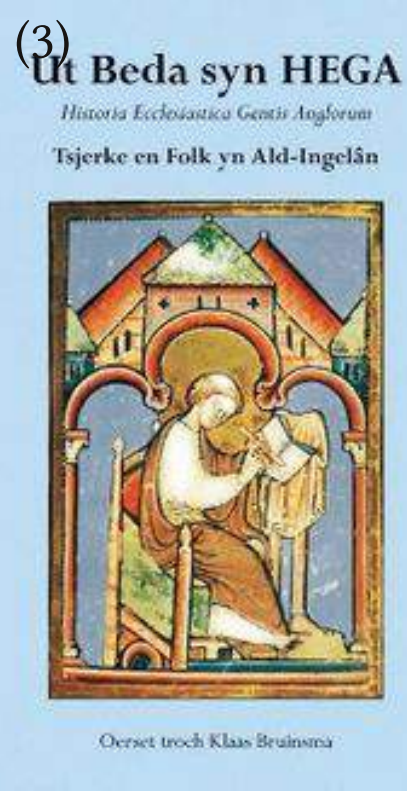
(1)

(2)

(3)

(4)

APOLLONIOS FAN RHODOS

DE TOCHT FAN DE ARGONAUTEN

Oerset troch Klaas Bruinsma

(5)

(6)

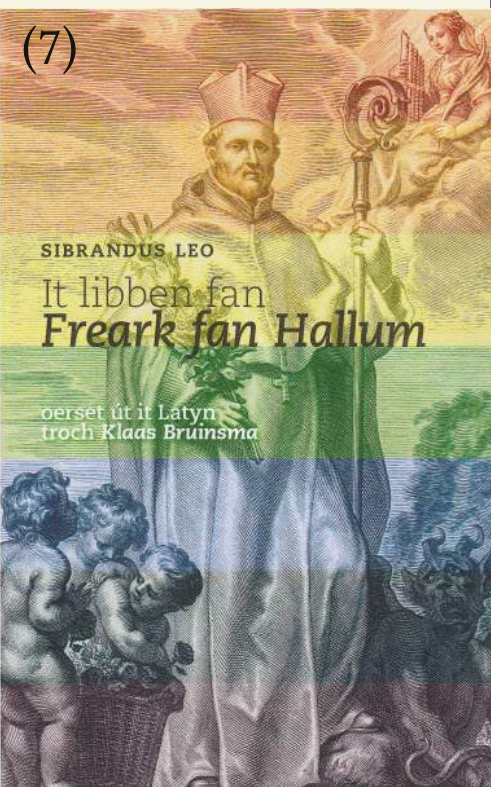
Pégasus

Blomlêzing út 'e Grykse poëzij

oerset troch Klaas Bruinsma

(7)

Byskriften:

- 1: Klaas Bruinsma lêst by it grêf fan de hillige Liudger yn Werden op 24 sept. 2013 in fragmint foar oer de genêzing fan de bline sjonger Bernlef út syn Frysktalige oersetting fan it libben fan Liudger troch Altfridus (foto: S.T. Hiemstra, pylgerreis fan de Fryske Rie nei Rome, 24-09-2013 o/m 03-10-2013).
- 2: Klaas Bruinsma: 'Rein de Foks' (1974)
- 3: Klaas Bruinsma: 'Ut Beda syn HEGA' (2013)
- 4: Klaas Bruinsma: 'De tocht fan de Argonauten' (2016)
- 5: Jan Ketelaar syn izeren byld fan Klaas Bruinsma (foto: Drachtster Courant, 14-01-2015)
- 6: Klaas Bruinsma: 'Pégasus' (2017)
- 7: Klaas Bruinsma: 'It libben fan Freark fan Hallum' (2018)

Ús eigen Taal (28)

Sytze T. Hiemstra

In Fryske oersetting fan ‘The Canterbury Tales’ en oar wurk fan Klaas Bruinsma (II)*

‘Eltse Fries dy’t dat wol, moat de klassiken yn syn eigen taal lêze kinne’

Klaas Bruinsma: in ferneamd Frysk ‘oerset-fenomeen’

W a’t de *Nieuwe encyclopedie van Fryslân* hat, fynt op side 449 in hiel koart stikje oer Klaas Bruinsma (Easterein, 1.2.1931-) oer libben en wurk.¹ En lang net folslein. Ek *Wikipedia* is ek net al te rynsk mei ynformaasje.² In goed oersjoch is te finen op ‘Sirkwy’, de webside fan *Tresoar* foar dokumintêre ynformaasje oer de Fryske literatuer. De list mei skiuwersnammen wurdt dêr oanfierd troch Gerben Abma, foar ús in ferneamde Jongfryske taalstrider (sjoch *Nij Frisia*, des. 2016, nû. 3/4). Mar de B fan Bruinsma is ek net fierôf, mei aardich wat ynformaasje.³ En fierders is oeral op it ‘net’ wol oanfolling te finen, benammen as it om syn losse publikaasjes giet.

Libben en wurk

Klaas Bruinsma waard berne yn Easterein (Hinnaarderadiel; yn 2017 noch Littenseradiel⁴) as ien nei jongste yn in húshâlding mei seis bern.

Syn heit, dy’t ‘ryksfjildwachter’ wie, kaam om yn de oarloch; hy waard deportearre as ferjilding foar it feit dat syn âldste soan yn it ferset siet en net pakt wurde koe. Nei de legere skoalle die Bruinsma de ‘mulo’ en folge er bylessen Latyn en Gryksk. Nei de oarloch gied er nei it *Grifformearde Gymnasium* yn Huzum (no ‘Beyers Naudé’) en dêrnei nei de *Kweekskoalle De Mariënburch* yn Ljouwert. Yn ‘e midden fan de jierren fyftich wurke er earst as ûnderwizer yn Spannum en dêrnei yn Hidaard. Foar syn ferfangende tsjinstplicht wurke er fan 1958 oant 1960 as ‘broeder’ yn in psychiatryske ynrjochting. Yn 1960 ferfear er mei syn frou nei Zoetermeer dêr’t er op ‘en nij ûnderwizer waard. De Bruinsma’s krigen fjouwer bern.

Sytze T. Hiemstra

¹ *Nieuwe encyclopedie van Fryslân* (Leeuwarden/Gorredijk: Bornmeer/Tresoar), 2016, s. 449: ‘**Bruinsma, Klaas** (Easterein 1.2.1931-). Succesvol en gedreven vertaler van klassieke werken. Won de Obe Postmaprijs* in 1993 voor zijn vertaling van Sofokles, *Trije Tragedzjes* (1991), en in 2005 voor zijn vertaling van Homêros, *Ilias* en *Odusseia* (2004). De tekst van Homêros vertaalde hij met behoud van het metrum. Was werkzaam in het onderwijs. Wrk.: *Rein de foks* (1973); *Karel en Elegast: ridderroman* (1994); *Mei-Maaie: sang* (vertaling van Gorter, 1998); *Lânwurk* (Vergilius, 2002); *Floaris en Blankefloar* (2010).’

² *Wikipedia*: ‘Klaas Bruinsma (1931) is Nederlands vertaler van historische werken uit onder andere het Nederlands, Spaans en Grieks in het Fries. Hij volgde zijn middelbare school aan het Gereformeerd Gymnasium in Leeuwarden. Op zijn naam staan onder andere vertalingen van Karel ende Elegast en Beatrijs. In 1993 kreeg Bruinsma de Obe Postmaprijs voor zijn vertaling uit het Grieks van de tragedies van Sophocles. In 2005 kreeg hij deze prijs voor de tweede keer, nu voor zijn vertalingen in het gedenkboek van Gysbert Japix, de bundel *Lânwurk* met de vertaling van Vergilius, Georgica en vooral voor zijn vertaling van de *Ilias* en de *Odyssee* van Homêros. Tot zijn pensionering was Bruinsma leraar Engels en geschiedenis aan onder meer het Ichthus College te Drachten. In 2007 werd hij onderscheiden met een Zilveren Anjer.’

³ Oanklikke: <http://www.sirkwy.frl/index.php/dossiers-sirkwy/skriuwers-biografyen-sirkwy/en/of> <http://www.sirkwy.frl/index.php/skriuwers-biografyen/17-b/176-bruinsma-klaas> Tresoar hat it oersjoch foar it earst publisearre op 27-09-2005 en it noch bywurke op 10-10-2014. Oer de tiid dêrnei is sadwaande neat te finen.

⁴ Nei de gemeentlike opsplitsing giet it doarp op 1 jannewaris 2018 oer nei de gemeente *Súdwest-Fryslân*.

[it ferfolch begjint op s. 5]

Kolofon

Wy binne wiis mei jo kopij. Dat kinne bydragen wêze op it mêd fan Fryske striid, Fryske literatuer, Fryske skiednis, Frysk ûnderwiis, fersen en ferhalen. Foar it folgjende nûmer moat dy ynstjoerd wurde foar 1 desimber 2018.

Samler: foar kopij op papier, drs. Piter Dykstra, Balthasar Bekkerstrjitte 7, 9123 JV
MITSELWIER; digitale kopij: piter@dykstra.frl

Fêste meiwurkers

drs. Piter Dykstra, drs. Sytze T. Hiemstra, Ed Knotter en dr. Bertus Jans Postma.
Korreksje: S.T. Hiemstra en E. Knotter.
Opmeitsjen en technyske fersoarging: P. Dykstra.

Meiwurkers oan dit nûmer

drs. P.Bergsma, drs. A.A. Brok, R. Boulus-Riemersma, drs. P. Dykstra, drs. T. Dykstra, drs. S.T. Hiemstra, W. Jetten, dr. Bertus Jans Postma, J. Slager, G.Tigchelaar MA.

Postadres

Jongfryske Mienskip,
Postbus 719,
8440 AS IT HEARRENFEAN

Webstek

www.jongfryskemienskip.frl

E-postadres

jongfryskemienskip@gmail.com

Bankrekken

NL92 INGB 0001 0695 35 op namme fan:
Jongfryske Mienskip, IT HEARRENFEAN

Bestjoer

Sjoerd Groenhof, Chris van Hes (foarsitter),
Sander Hoekstra, Wolter Jetten (skriuwer/
skathâlder), Frâns Koning en Jos de Boer.

By de foarside

Fan 6 oant 8 septimber 2018 hawwe de aksjefierders fan *Sis Tsiis* struibrieven omparte op de Admirali-teitsdagen yn Dokkum. Willem Riemersma is yn petear mei besikers. (Foto: G. Tigchelaar; grafyske bewurking: P. Dykstra)

Fan de redaksje

Ús hjerstnûmer komt mei in ferskaat oan ûnderwerpen. Fan de klassiken yn it Frysk, de jongerein yn it Frysk en wat der tuskenyn sit.

Omtinken foar ús taalstriid hawwe wy, likegoed as foar de taalpolityk fan de provinsje. Mar yn it foarste plak bin ik tige optein dat ik hjir in nije kolumnist wolkom hjitte mei: Jan Hiemstra (gjin famylje fan ...). Hy sil foaral skriuwe oer it Fryske libben dat noch mar krekt foarby is. Syn nammegenoat, Sytze T. sil him fierder ynliede.

Lêstneamde Hiemstra jout yn 'Ús eigen Taal' jitrisk omtinken oan it masterlike oersetwurk fan Klaas Bruinsma. It krytgeve Frysk fan Bruinsma mei ús allegearre ta learing tsjinje. De suver folsleine list fan oersettings fan Bruinsma biedt rom karút.

Dat taal dynamysk is, is it ûnderwerp fan Wolter Jetten syn artikel. De doarren moatte altemets ferheakke wurde. Mar dat de *tsjerne* no nei de dwinger moat, is der wol wat by troch. Allinne biologyske boeren tsjernje tsjintwurdich noch bûter op de pleats. Mar figuerlik en literêr hat de *tsjerne* ek noch jimmer in plakje yn ús taal. Fansels moatte wy ús jongerein net fan harren memmetaal ferfrjemdzje litte, want as de keallen op it iis dûnsje, tsjernet men gjin reabûter. Dêrom moat de striid foar goed Frysk ûnderwiis foar alles gean. (Sjoch ek de foto's op it omslach.)

Yn it twadde part fan dit nûmer steane de provinsjale taalpolityk, it *Taalplan* en benammen it provinsjale ûnderwiissympoasium fan 20 septimber 2018 sintraal. Wy jouwe ús kommissaris A. Brok en sekretaris R. Boulus-Riemersma alle romte om út te lizzen wat de rol fan de taalskipper is. De wichtichste frucht, it '*Taalplan Frysk*', jout net folle hope. It rapport 'It is mei sizzen net te dwaan' jout oan hoe striemin as it derfoar stiet en dochs krije de skoalle in see fan tiid om oan de wet te foldwaan. Fan de FFU is in reaksje opnommen en ûnderskreaune stikelet de rânstêdlike arrogânsje fan de ynspekteur-generaal fan de ynspeksje.

Yn in brief freget Geart Tigchelaar de gemeente Smellingerlân om in ferklearring foar harren Fryskmijend taalbelied. Pier Bergsma makket in aardige ferliking, sadat er ek wat galle kwyt kin oer in frisofobe Fries út Balk. De kollum fan Jaap Slager jout diskear in skoander byld fan de top fan de aperots fan it minskdom.

In soad lêsnocht tawinske!

Piter Dykstra

Nei't Bruinsma de middelbere akten (MÛ-A en MÛ-B) foar Ingelsk helle hie, krige er yn 1963 in oanstelling as learaar oan de 'mulo' yn Balk. Fan 1973 oant 1986 wie er as learaar ferbûn oan it *Ichthus College* yn Drachten. Syn houlik koe yn de tachtiger jierren gjin stân hâlde en rûn op in skieding út. Nei't er in grut tal jierren yn Gaasterlân syn ûnderkommen hie, wennet Bruinsma sûnt 2003 wer yn Drachten.

Klaas Bruinsma skippe in djippe leafde foar Fryslân en de Fryske taal. Al yn syn gymnasiumtiid begûn Bruinsma mei it oersetten fan Homerus yn it Frysk.⁵ Yn 2007 fertelde Bruinsma yn in fraachpetear mei it *Friesch Dagblad* ûnder mear: 'Ik fyn it no ienkear myn morele, in histoaryske en in nasjonale plicht om oer te setten.' [...] 'Jo talinten moatte jo brûke, fyn ik' [...] It is altyd wer in soarte fan útdaging dy't ik oangean en dêr haw ik o sa'n nocht oan. Nocht om te wrakseljen. Dat jildt net allinnich foar de âldere, mar ek foar de midsieuske wurken' [...] 'Ik haw ek wurk oerset út it Spaansk.'⁶ De *Drachtster Courant* jout omtinken oan syn bondel *Blomlêzing út de Spaanske poëzij* (2014) en yn it fraachpetear fertelt Bruinsma: 'Ik hie nocht oan Spaansk, mar ik haw yn Balk ek Russysk studearre fia in Teleac-kursus op tv. Mar soks moatte jo byhâlde. Dat Russysk bin ik hast allegearre al wer fergetten. Ik hie talint, oanlis foar talen. It wie ek nijsgjirrichheid. Ik woe witte wat der no écht stie.'⁷

Ûnder mear by de útjefte fan *Sint Brandaan yn fjouwerfâld* (2012) en *De Tocht fan de Argonauten* (2016) liet Bruinsma him pessimistysk út oer de takomst fan it Frysk. Him tocht dat it de ein fan dizze iuw net helje soe.⁸ Hy hat net de yllúzje dat syn oersettings bydrage oan it behâld fan it Frysk: 'Oan de ein fan dizze ieu is it Frysk der net mear, bin 'k bang. Mar mei al dy klassiken is de ear behâlden. Wêr't it de measte Friezen oan ûntbrekt, is – en dat is net itselde as eigenwizens – selsrespekt. Dat is ek de reden dat de kwaliteit fan it Frysk sa hurd tebek rint. Ik hear it op Omrop Fryslân wol. Hoefolle Friezen sprekke it lang iilûd noch út sa't it heart? Om't it Ingelske 'sweet' – in lang ienlûd – yn it Fryske 'swiet' in twalûd krijt, meitsje in soad Friezen fan elk lang ienlûd in twalûd: *ies, tied*, neam mar op. It Frysk giet it Gryksk en it Latyn efternei: deade talen dy't net mear praat wurde. It Frysk en it Latyn hawwe gemien dat it melodieuze talen binne, mar ik bin bang dat it Frysk net – lykas it Latyn – noch lêzen wurdt as it ienkear útstoarn is. It is tryst, mar ik haw myn plicht dien. Haw alteast dien wat ik as myn plicht sjoch. Ik haw it al faker sein: ik sil yn it harnas stjerre, mei de pinne yn 'e hân. *The pen is mightier than the sword*.'⁹

Yn *Zolang de wind van de wolken waait* (2006), in

⁵ Gerbrich van der Meer, 'Vertalen aan de lopende band' (*Friesch Dagblad*, 'Cultuur', 6 juny 2007): "Ik siet op it Griffimeard Gymnasium yn Ljouwert. It hjoeddeiske Beyers Naudé. Yn de fjirde klasse kaam Homêros oan 'e oarder. Alle kearen moasten wy foar ús learaar Gryksk dr. Willem Kok in stik tariese foar de folgjende les." Bruinsma was een modelleerling. Hij vertaalde de strofen niet alleen in het Nederlands, maar zette zijn tanden uit puur enthousiasme ook nog eens in een Friese vertaling. "Dêr hie ik in ferskuorrende soad nocht oan." Bruinsma vond zijn inspiratie in de Friese literatuur, vertelt hij, "mar ek by it Frysk Nasjonaal Bûn op de foarmingskampen op Skylge bin ik foarme. Dêr wie each foar de eigen taal en kultuer." Precies tien jaar geleden was de titanenklus klaar. Daarna moest de vertaler nog zeven jaar wachten voordat uitgever Steven Sterk zich aandiende en de klassieke werken, 28.000 regels op duizend pagina's, majestieus uitgaf in het Fries. "Der is wol sein dat in taal pas folwoeksen is as de Bibel, Homêros en Shakespeare oerset binne yn dy taal. No, dan haw ik foar de Fryske taal it twadde part foar myn rekken nommen." 's Ochtends en 's middags zit de oud-leaar Engels vaak boven in zijn twee boekenkamers te zweegen op zijn vertalingen, "Mar op dit stuit net mear foar tsienen, of nei fiven." Na in de afgelopen tien jaar twee keer longembolie gehad te hebben, werd Bruinsma anderhalf jaar geleden geveld door leukemie. "As troch in wûnder bin ik genêzen ferklearre." Het werd echter niet meer als vanouds.'

Ferl. ek it parseberjocht fan it *Prins Bernhard Cultuurfonds* (Amsterdam, 15 maaie 2007) 'Koningin reikt Zilveren Anjers uit': "Klaas Bruinsma heeft een diepe liefde voor Fryslân en de Friese taal. Al op het gymnasium sloot hij zich aan bij de Friese Nationale Jongeren, waarbij 'nationale' moet worden vertaald als erkenning van Fryslân, met zijn eigen taal en cultuur. In zijn gymnasiumjaren begon Bruinsma met het vertalen van Homerus in het Fries. Elke dag 50 regels, behalve op zondag. Homerus in het Fries werd zijn levenswerk. In 2004 verschenen de Ilias en de Odyssee, 28.000 regels op duizend pagina's. Het werk van Klaas Bruinsma als Friese vertaler is van groot belang voor het Friese erfgoed en de cultuur, in het bijzonder de Friese letteren.'

⁶ Gerbrich van der Meer, 'Vertalen aan de lopende band' (*Friesch Dagblad*, 'Cultuur', 6 juny 2007).

⁷ Fokke Wester, 'Klaas Bruinsma vertaalt maar door' (*Drachtster Courant*, 29 okt. 2014, s. 39): 'Het Spaans heeft een rijke literatuur. "Der is hast safolle wol as yn it Ingelsk, Spaansk is fansels ek in wrâldtaal." Spaans is niet zo populair in Nederland, poëzie evenmin. "En dat is spitich, minsken witte net heal watfoar skat oft se besitte. It giet my net om eigen rom en eare, it giet my om Fryslân. It is in ferriking foar de Fryske literatuer as ek dizze klassiken yn it Frysk útbrocht wurde. Dat is it doel dat ik mysels steld ha: elke Fries moat de klassiken yn syn eigen taal lêze kinne."

⁸ 'Ik denk dat de Friese taal, aan het eind van deze eeuw uitgestorven zal zijn' (*Breeduit*, 24-05-2012). Út it fraachpetear yn dy krante oer it ferskinen fan Sint Brandaan: 'Klaas Bruinsma vindt dat literatuur in het Fries beschikbaar moet blijven. "Zolang het kan, blijf ik mij daarvoor inzetten. Maar ik denk dat de Friese taal, aan het eind van deze eeuw uitgestorven zal zijn. Net als de Nederlandse taal overigens. Tegen die tijd

Hollânsktalich standertwurk oer de skiednis fan de Fryske literatuer, wurdt mar in lyts bytsje omtinken jûn oan it wurk fan Bruinsma. In ekstra reden foar my om dêr wat oan te dwaan, dat ik jou him hjir gâns mear eare.¹⁰

Oersetwurk

Nei syn pensjoen, yn 1986, wijde Bruinsma him hielendal oan it oersetten, syn grutte leafde. Hy wie dêr as gymnasiast al mei úteinset. Jild hat er der nea mei fertsjinne. Foar de oersetting *Béatrys* krige er gjin honorarium, likemin as foar *Karel en Elegast* en *Rein de Foks*. De útjefte fan *Sofoklê*s bekostige er sels, oars wie it boek der net kommen. Yn in fraachpetear mei Meindert Talma en Nyk de Vries yn 1996 sei er: 'Je moatte it allinnich út leafde foar de taal dwaan, út oertsjûging en idealisme. Dogge je it dêr net om, dan hoege je der net iens oan te begjinnen.'

Bekroanings

Yn 1993 krige Bruinsma de dr. Obe Postma-priis foar syn oersetting fan trije trageedzjes fan Sofoklê: *Filoktêtês*, *Kening Oidipoes* en *Oidipoes yn Kolonos*. Yn it sjueryrapport waard opmurken dat Bruinsma yn syn oersetting ticht by de oarspronklike tekst bleau, mar dat er net skoalsk of slaafsk oersette en each hie foar it feit dat de stikken bedoeld binne om spile te wurden. Om dy reden hied er bygelyks de *seisfuottige* 'heksámeter'¹¹ yn in fiiffuottige jambe ('pentameter') feroare om't dy 'better bekket'. De sjuery priizge Bruinsma syn fynsten fan byldzjende Fryske wjergaders.

Yn 1993 krige Bruinsma boppedat de kultuerpriis fan de gemeente Gaasterlân-Sleat 'foar syn fertsjinsten foar it behâld fan de Fryske taal'. Yn 2005 waard him fannijs de dr. Obe Postma-priis takend. Doe foar syn oersettings yn it tinkboek fan *Gysbert Japix (Een keuze uit zijn werk)*, de bondel *Lânwurk* mei syn oersetting fan Vergilius' Georgika, en benammen foar syn oersetting fan de *Ilias* en de *Odusseia* fan Homêros. Yn 2007 waard him jitte in *Sulveren Anjer* takend troch it *Prins Bernardcultuurfonds* foar al syn oersetwurk. By dy gelegenheid waard ek in filmportret makke.

De Drachtster byldhouwer Jan Ketelaar makke in byldsje fan Bruinsma dat him op 9 jannewaris 2015 oanbean waard, benammen omdat Bruinsma gedichten fan Ketelaar fertaald hie yn it Ingelsk en it Frysk.¹² Bruinsma hat út bewûndering foar de byldhouwer de frije fersen fan Ketelaar, dy't almeast gjin fêst metrum en rym hawwe, 'wertaald' en seit yn de *Drachtster Courant* oer him: 'Jan is in goeie freon en

in âld-learling fan my. Hy is in persoan dêr't ik letterlik en figuerlik by opsjoch. Hy bringt in boadskip, lykas eartiids syn heit, dy't ik beskôgje as in grut profeet. De namme Ketelaar mei allinnich mei eare neamd wurde.'¹³ Dy wurdearring komt fan wjerskanten, want ûnderop de sokkel skreau Ketelaar: 'Foar Klaas, dêr't ik bliid fan wurd.'

Sels hat Bruinsma ek wol gedichten skreaun, mar almeast as gelegenheidswurk: 'Der is wol genôch foar in bondel, mar dêr meitsje ik gjin wurk fan. Ik haw noch wol stoffe foar fiif oare boeken. Ik bin no dwaande mei de oersetting fan it wurk fan Suster Bertha. Dy libbe yn de fyftjinde iuw en doe't se tritich wie, hat se har

spreken we allemaal Engels.'"

⁹ Sietse de Vries, 'It ûntbrekt de measte Friezen oan selsrespekt' (*Leeuwarder Courant*, 'Freed', 06-05-2016, s. 8-9): 'Fiifentachtich jier is er no, mar yn stee fan it kalmer oan te dwaan, wurket Klaas Bruinsma hurder as oait. It nijste boek fan de master-oersetter út Drachten is *De tocht fan de Argonauten* fan Apollonios fan Rhodos' (s. 8).

¹⁰ Teake Oppewal, Babs Gezelle Meerburg, Jelle Krol, Tineke Steenmeijer-Wielinga (red.), *Zolang de wind van de wolken waait. Geschiedenis van de Friese literatuur* (Amsterdam: Uitgeverij Bakker, 2006); Bruinsma komt foar op de siden: 182, 216-217, 258, 286, 244.

¹¹ It *metrum* of de (fers)mjitte is in kombinaasje fan beklamme en ûnbeklamme wurdliiden. In *heksameter* ('hexameter' = 'seisfuotter') is in fersritme mei seis fersfuotten, d.w.s. in fersrigel kin dan yn seis gelikense parten ferdield wurde. Is de fersfoet in *daktylus* ('dactylus'), dan wurdt dat in *daktylyske heksameter* neamd. Binnen in fersfoet kriget in *swakker* beklamme wurdliid in — (tesis, leech) as teken en in *sterker* wurdliid in — (arsis, heech). In *jambe* hat in opgeand metrum: — — (en dat seis kear efterinoar). In *daktylus* hat de foarm fan in weach (heech, twa kear omleech en dan wer omheech) en is delgeand: — — — — — it wurd is sels ek in *daktylus* en in *spondeus* (*spondeus*) hat: — — — — — (twa beklamme wurdliiden, allinnich as ôfwikseling mei in daktylus). In fjouwerfuottige jambe ('tetrameter') — — — — — is bgl. 'De lie/ders hie/ne skuld/dêroan//En sels/har ei/gen spul/bedoarn//Troch har/rewar/jen en/getsier (Waling Gerrits Dykstra [1821-1914], 'Lot en syn wiif', 1886, yn: *Wintergrien*: rym en onrym for ljue dy graech ris hwet yn 't iepenbier foarlêze wolle).

It *ritme* is in spesifike werhelling troch it lizzen fan aksinten (klam), dy't in patroan of regelmjittigens sjen lit. It *metrum* is it fêste ferspatroan, it *skelet* fan in fers. It *ritme* is it fleis, leit aksinten yn romte en tiid, is libben en kin dêrfan ôwike.

¹² It gie hjir om de fersen yn de bondel *Van een man die dacht ik wil niet meer denken*, dy't yn augustus 2014 útjûn wie ta gelegenheid fan de iepening fan in solotentoanstelling fan Jan Ketelaar yn *Museum Dr888*. Sjoch ek: "Tentoonstelling Jan Ketelaar symbolisch "gedicht"" (*Breeduit*, 13 nov. 2014).

¹³ Het lichte van Klaas in zwaar ijzer' (*Drachtster Courant*, 14-01-2015); ek oan te klikken:

frijwillich ynmitselje litten by de tsjerke yn Utert. Yn dy tsjerker hat se oant har dea sitten, 57 jier lang. Dêr hat se har wurk skreaun, wêrûnder in passyboekje en in njoggental lieten.¹⁴ Yn 2016 is de oersetting ferskynd.

De Fryske Homêros

De publikaasje op 19 novimber 2004 fan de twa mânske dielen fan de Homêros-oersetting, de *Ilias* en de *Odusseia*, wie grif de foarriedige kroan op Bruinsma syn oersetwurk. Syn earste Fryske oersettings fan Homêros wiene al ferskynd tusken 1954 en 1960 yn it *Frysk Studinte Almanak*. Dêrnei lei it wurk oan dy oersetting jierren stil en earst yn 'e midden fan de jierren njoggentich waard dat wurk wer mei faasje fuortset. Doe't nei trije jier oersetten dat wurk klear wie, hat it wurk noch sân jier lein om te 'rypjen', sa't Bruinsma sels sei. ûnderwilens waard der om in útjouwer socht. Dy waard fûn yn de persoan fan Steven Sterk, boekhanneler en útjouwer te Utert. De útjefte waard troch de mannen sels bekostige. It boek krige in oplaach fan fiifhûndert eksimplaren en waard sûnder subsydje útjûn.

De tekst fan Homêros is oerset mei behâld fan it seisfuottige metrum ('mjitte')¹⁵ yn daktylen en spondeeën¹⁶. It magnum opus fan Bruinsma telt sa likernôch 28.000 rigels en krapoan tûzen siden. De publikaasje krige in soad omtinken. De dichter-klassikus Piet Gerbrandy ornearre yn *de Volkskrant*: 'Je zou zonder veel overdrijving kunnen zeggen dat een literatuur pas volwassen is wanneer ze Homêros

vertaald, verwerkt en achter zich gelaten heeft.'¹⁷ Jabik Veenbaas neamde it yn de *Leeuwarder Courant* 'In monumint foar in lytse taal'.¹⁸

Nij útjeftekanaal en Fryske Metamorfosen

Nei de Homêros waard it in skoft stil. Yn 2009 fûn Bruinsma yn útjouwerij *Elikser* in nij útjeftekanaal om syn oersettings publisearre te krijen. Hy ynvestearre der sels yn en sa ferskynde hast alle jierren wol in nije oersetting, gauris út it Middelnederlânsk. Bruinsma syn oersetwurk fan klassike literatuer krige in nij hichtepunt mei de monumintale útjefte fan Ovidius syn *Feroarings fan Stal*¹⁹ by Steven Sterk. Syn âlde leafde foar it Spaansk kaam nei foaren yn in persoanlike blomlêzing út 'e Spaanske poëzij. Yn 2016 ferraste Bruinsma ús mei *De tocht fan de Argonauten. Apollonios fan Rhodos* (oerset út it Gryksk). Guon Grykske helden ûndernimme mei harren skip, de Argo, in nuodlike seereis. Al rillegau brekt der rebûlje út op it skip, stjerre der maten, moatte se hege weagen wjerstean en gefaarlike rotsen ûntwike. Troch alle tiden hinne hat it ferhaal fan it Argonauteskip, fan Jason en it Gouden flues en de tsjoenster Medêa ta de ferbylding sprutsen en lêst men mei niget hoe't de jonge held Jason de útdaging oannimt om de gefaarlike, hast ûnmooglike taak op him te nimmen om it Gouden Flues yn hannen te krijen, dat bewekke wurdt troch in draak dy't nea sliept. Bruinsma bringt dat ferhaal yn ús taal wer ta nij libben: *Fryslân en de wrâld* ...

De takomst fan it Frysk

It is in grutte rykdom dat Klaas Bruinsma syn grutte oersettalinten en talekennisse jierrenlang yn tsjinst steld hat fan Fryslân en it Frysk. Sûnt 1974 brocht Bruinsma in grutte rige oersettings ûnder de Friezen en de Frysk-lêzers en lokkich is *Klaas fan Easterein* noch altiten net útskreaun. Om sadwaande it Frysk, ús eigen Gouden Flues, op in *heger* plan te bringen. Dat is jitte altiten it stribjen fan de *Jongfryske Mienskip*.

Wy moatte him dêr ivich tankber foar wêze. Dat sprek ik dan by dizzen ek út yn ús dierber tydskrift foar *Fryske Striid en Skriftekennisse*. Yn de hope dat er ús allegearre ynspirearret om derfoar te soargjen dat it Frysk net in deade taal wurdt, mar, krekt oarsom, yn de rin fan dizze iuw de *earste* taal fan Fryslân wurde kin. Oan Bruinsma syn 'masterlike' oersettings²⁰ sil it net lizze ...

* It earste part fan it artikel oer Klaas Bruinsma stiet yn Nij Frisia (nû. 1, maart 2018, s. 2-8).

APPINGEDAAM
EXPLORE THE NORTH 2018
TOLFDE-FRYSKE STÊD

20 OKTOBER

ÚTNÛGING

OP SNEON 20 OKTOBER ORGANISEARJE WY WER IN NIJE EDYSJE FAN EXPLORE THE NORTH EN JIM BINNE FAN HERTÉ ÚTNÛGE!

NEI BOARKUM EN FROANEN (ALKMAR, WESTFRYSLÂN) WOLLE WY DIT JIER MANMÄCHTICH NEI APPINGEDAAM (GRINSLÂN) EN DÊR IN SINJAAL FAN YNTER-FRYSKE FERBINGEN JAAN.

PROGRAMMA

09:00 SAMMELJE BY PAVILJOEN OVERDIEP YN APPINGEDAAM
09:30 IEPENINGSWURD EN KOFFIE MEI GEBAK
10:00 STEDSKUIER TROCH APPINGEDAAM MEI GIDS
11:30 PRESENTAASJE GESKINK OAN STED APPINGEDAAM
12:00 SKOFT: DIELNIMMERS SYKJESJELS IN RESTAURANT OP
14:30 TSJERKE WOLDENDOARP, SKEIDNIS EN KENNISWIS

WAT SIN HAT KIN DÊRNEI NEI TERHUNTERSYL. FARKS WOLLE WY DÊR NOCH WAT ITE EN DRINKE EN KINNE WY YN PÊTEAR OER EXPLORE THE NORTH 2019.

*KOFFIE, GEBAK EN STEDSKUIERWURD FERKEES OANREAN TROCH DE FERIEKING JONGFRYSKE MIENSKIP, ALLE OARE POSTEN LYKES MUD: DEISITEN DETALLE DE DIELNIMMERS OP EIGEN BUSE.

JO BINNE DER OP 20 OKTOBER DOCHS EK BY? GRAACH OANMELDE PER E-MAIL AS JO/JIM DIELNIMME WOLLE. DY KINNE JO STJOERE NEI JONGFRYSKEMIENSKIP@GMAIL.COM.

<http://www.drachstercourant.nl/nieuws/50758/jan-ketelaar-eert> oud-leraar Klaas Bruinsma met beeld. Baptistedominy Jaap Ketelaar fan de Betheltsjerke waard bekend om syn striid tsjin ûnrjocht en geweld. Hy ferstoar yn 1973, doe't soan Jan fjirtjin wie. Klaas Bruinsma wie ek fjirtjin doe't syn heit stoar yn maaie 1945.

¹⁴ <http://www.nieuwedockumercourant.nl/nieuws/35124/klaas-bruinsma> maakt Spaanse poëzie beschikbaar voor Friezen: 'Bruinsma schrijft zijn vertalingen met de hand in prachtige notitieboekjes, waarna Auke Hansma uit Beetsterzwaag de teksten voor hem overtypet in de computer. De digitale versie ligt nu bij Elikser, het enige dat nog toegevoegd moet worden is een inleiding. Uitgeven bij Elikser betekent dat de schrijver zelf de beurs moet trekken, maar dat heeft Bruinsma er graag voor over. "It giet my net om eigen rom en eare, it giet my om Fryslân. It is in ferriking foar de Fryske literatuer as ek dizze klassiken yn it Frysk útbrocht wurde. Dat is it doel; dat ik mysels steld ha: elke Fries dy't dat wol, moat de klassiken yn syn eigen taal leze kinne.'

¹⁵ *Metrum* is de regelmjittige ôfwikseling fan sterker en swakker beklamme wurdliiden (syllaben).

¹⁶ Sjoch de noat by *jambe*, (boppe)

¹⁷ 'Muze op Maandag: Klassieken in het Fries' (*Tabula Cerata*, 13 des. 2010), <http://tabula-cerata.blogspot.nl/2010/12/muze-op-maandag-klassieken> in het Fries; ek: <http://www.sirkwy.frl.index.php/schrijvers-biografieen/23-b/403-bruinsma-klaas>

¹⁸ <http://www.sirkwy.frl.index.php/schrijvers-biografieen/23-b/403-bruinsma-klaas>

¹⁹ Piet Gerbrandy, 'Friese Ovidius', yn: *de Volkskrant*, 30 april 2011: <http://www.volkskrant.nl/archief/friese-ovidius>: 'Evenals bij Vergilius en Homeros koos Bruinsma ervoor de dactylische hexameter in vertaling te handhaven. In het Nederlands is het moeilijk hexameters te schrijven die niet geforceerd klinken, maar het Fries, met zijn lange klinkers en tweeklanken, plooit zich beter naar de versmaat. Hoewel Bruinsma er niet aan ontkomt soms lange lettergrepen op onbeklemtoonde posities te plaatsen, is hij er wederom in geslaagd een vloeiende tekst te produceren die dicht bij het Latijn blijft. Wanneer de kunstenaar Pygmalion (in wie we Ovidius zelf mogen herkennen) het door hemzelf vervaardigde ivoeren beeld van een meisje betast en merkt dat het tot leven komt, klinkt dat zo: "En it betaaste ivoar waard weak en ferdwûn wie de stivens. / Under syn fingers sonk it en wiek, sa't de waaks fan de bijen / ûnder de sinne weak wurdt en troch de knetsjende fingers / knypt wurdt ta mannich foarm en nuttich foar eigen gebrûk wurdt." Zo werd Ovidius' Latijn als was in Bruinsma's handen.'

²⁰ *Oersettings* (in kar):

- **1974:** *Rein de Foks* ('nei it âldste Flaemske hânskrikt forfryske') (Bûtenpost: 'Alternatyf/L. Jansma, 103 siden). Ferfryske nei it midsiuwske Flaamske diere-epos (gjin fabel) *Van den Vos Reynaerde*, yn de 13de iuw foar it neist skreaun troch 'Willem die Madocke maecte'. It ferhaal fan de foks is wer basearre op it Latynske diere-heldedicht *Yengrimus*, in grutte samling mei fabels en ferhalen oer bisten, mei in sintraal plak foar de wolf.

- **1981:** *Oade oan de Sipel/Oda a la Cebolla* [oerset nei Pablo Neruda], (De Jouwer: De Hynstebloem, 12 siden). As aparte bondel fraai útjûn troch Karel Ferdinand Gildemacher. In gedicht fan de Sileenske dichter en winner fan de Nobelpriis Pablo Neruda (1904-1973) en is in beskriuwing fan it bestean fan de sipel fan it begjin yn de grûn oant de ein yn de minsklike koken (12 siden).

- **1985:** *Sa Bist* (Fryske oersetting fan *Esopet* (1275), 67 fabels oerset út it Midflaamsk (Baarn/Ljouwert: Bosch & Keuning bv/De Tille, 61 siden). Yn de Grykske âldheid wiene de fabels fan Aisopos bekend. Lettere Latynske bewurkings en útwreidings troch Phaedrus (± 50) en Avianus (± 450) foarmje de boarne fan de saneamde Romulus út 'e tsiende iuw; 67 fabels dêrfan binne yn it Midflaamsk (± 1275) bondele yn *Esopet*, berime troch twa dichters, mooglik Calfstaf en Noidekyn. It iennichste hânskrikt fan de *Esopet* is de grûnslach fan *Sa Bist*. Op de efterflap wurdt oer Bruinsma opmurken: 'Syn niget oan 'e Midsieuwen die bliken út 'e fertaling fan guon Canterbury Tales (14de ieu) [...].'

- **1989:** *It hûs fan Bernarda Alba* (oerset nei de Spaanske skriuwer Federico García Lorca) (Aldemardum: útjûn yn eigen behear). De oarspronklike titel fan dy tragedzje is 'La Casa de Bernarda Alba' (1936) en foarmet yn 'e mande mei noch twa, ek troch Bruinsma oersette, toanielstikken *De Bloedbrulloft* ('Bodas de Sangre', 1932; útjûn yn eigen behear yn 19??) en *Yerma* ('Yerma', 1934; útjûn yn 19?? yn eigen behear/Frysk Toaniel Ferbûn) syn offisjeuze 'Plattelânstrilogy'.

- **1991:** *Sofokles. Trije tragedzjes* (Easterein: Utjouwerij Van der Eems, 167 siden). Sófoklēs waard yn 496 f.Kr. berne as soan fan in rike wapenfabrikant en krige as toanielskriuwer súkses mei 123 drama's, dêr't mar 7(!) folslein fan bewarre bleaun binne. Trije tragedzjes hat Bruinsma ferfryske: *Filotêtês*, *Kening Oidipoes* en *Oidipoes yn Kolonos*.

- 1993: *Béatrys* (oerset út it Middelnederlânsk) (Ljouwert: Utjouwerij Frysk en Frij, 52 siden). In midsiuwske Marialeginde, skreaun troch in ûnbekende auteur út Antwerpen om 1345 hinne. Sjoch dêroer bygelyks: Durk van der Ploeg, 'De sûnden skandelik en swier, dêr't hja yn libbe fjirtjin jier?!' (*Leeuwarder Courant*, 11-06-1991, s. 22).

- **1994:** *Karel en Elegast* (ridderroman út 'e Midsiuwen, oerset út it Middelnederlânsk) (Ljouwert: Utjouwerij Frysk en Frij, 55 siden). De earste tekst is fan om 1200 hinne en is dêrmei ien fan de âldste literêre produkten yn it Nederlânske taalgebiet (Âldflaamsk). Yn de Karelroman treft men striid, wrok, rimpene rûgens en lytsachtsjen fan de frou oan, mar ek ienfâldige, bernlike frommens en betrouwen yn de Hear, likegoed yn absolute sin. Yn dit oarspronklike wurk komme inkeld Germaanske nammen foar en lêst men oer âld-Germaanske brûkmnen en trêften (deugden), set yn it ramt fan de kristlike kultuer. It wurd 'roman' wol sizze 'yn it Romaansk', dat is yn Frankryk de Frânske folkstaal. Ridderromans waarden makke troch 'trouvères' (lett. 'finers') of 'troubadours', lykas Chrétien de Troyes, en waarden foardroegen troch rûnreizjende dichters

of sjongers, ‘jongleurs’ (joculatores, lett. ‘grapmakers’) en minstreels (hofdichters), dy’t se songen of foardroegen by de fioele.

- **1994:** *Mei Sletten Doarren* (oersetting fan ‘Huis Clos’ fan Jean Paul Sartre) (Aldemardum: eigen behear). Toanielstik (ien-akter) fan de tweintichste-iuwske eksistinsjalistyske Frânske skriuwer Jean-Paul Sarte (iste opfiering Parys, 1944). Yn it stik wurde trije ferstoarne sielen yn it hjirneimels bestraft troch foar ivich mei-inoar yn ien keamer opsletten te wurden, wêrby’t oare minsken de hel foarmje (‘l’enfer, c’est les autres’). It is gjin martelkeamer, mar in húskeamer mei lju dy’t der fatsoenlik útsjogge, mar net byinoar passe en dochts ta inoar feroardiele binne.

- **1998:** *Mei-Maaie* (‘sang’, gedicht oerset nei Herman Gorter) (Ljouwert: Utjouwerij Frysk en Frij, 142 siden). ‘Mei’ fan Herman Gorter (1864-1927) jildt as ien fan de pearles yn ‘e Nederlânske literatuer. Njonken de Fryske tekst stiet parallel de oarspronklike (basistekst is de fiifde printinge út 1916). Oanlieding fan de útjefte wie de Herman Gorter-betinking fan 1992 te Balk en is in earbetoan oan de grutte dichter. Sjoch ek de literêre krityk fan bgl.: Tjitte Piebenga, ‘Klaas Bruinsma mijt it wrakseljen’ (*Leeuwarder Courant*, 21-08-1998, ‘Freed’, s. 2).

- **1998:** *Liudger en Gregorius* (twa hilligelibbens troch resp. Altfried oer ‘It libben fan de hillige Liudger’ en Liudger oer ‘It libben fan Gregorius’) (Boalsert: It Wite Boekhús, 75 siden). Mei in ynliding fan Harm Oldenhof. Liudgers omkesizzer en twadde opfolger Altfrid hat pas in fjirtich jier nei Liudger syn dea it ferhaal oer him skreaun. Liudger (742-809), berne by Utert yn it grinsgebiet fan Friezen en Franken, studearre oan de Sint-Martinus Abdij te Utert en yn York by Alkwin (730-804). Hy hat abt Gregorius (710-775) fan Utert as learmaster hân en fielde him suver moreel ferplichte om fan dizze man in byld te sketsen foar dejingen dy’t him net kend hiene. Liudger waard yn 777 yn de dom te Keulen ta preester wijd en wie misjonaris yn Dokkum en omkriten (777-784) en letter yn de fiif goaen fan East(lik) Fryslân (787-792). Hy makke dêr de blinde sjonger Bernlef sjende en ta Kristen. Nei de opstân fan de Friezen (792) tsjin de Franken, moast er flechtsje, mar stifte yn 799 in Benediktiner abdij te Werden (by Essen) as syn eigen kleaster en waard yn 805 ta earste biskop fan Múnster wijd troch Hildebald, de aartsbiskop fan Keulen. Yn 809 stoar er te Billerbeck, waard oerbrocht nei Múnster en in moanne letter op 26 april byset yn it kleaster te Werden. Bruinsma hat as dielnimmer oan de Rome-reis fan de Fryske Rie syn grêf besocht yn 2013.

- **1999:** *De seeman* (oerset út it Aldingelsk) (Meppel: Bekker & Veltman). In oersetting fan ‘The seafarer’, in anonym midsiuwsk treurdicht dat oerlevere is yn it Exeter Book, ien fan de fjouwer bewarre manuskripten fan Angelsaksyske poëzij. It bestiet út 124 fersrigels, folge troch it wurd ‘Amen’ Der sprekt in dúdlik kristlik boadskip út. It hat ek in didaktysk karakter en dan is it dus mear in leardicht. De ellindige omstannichheden fan de seefart kinne as metafoar sjoen wurde foar de swierrichheden dy’t de minske ûnderfynt as er in from libben as kristen besiket te lieden. It gedicht kin al in pear iuwen bestien hawwe foardat it opnommen waard yn it Exeter Book (dat yn elts gefal datearret út de tsiende iuw, foar it neist út de perioade tusken 960-990). De Fryske oersetting fan *The Seafarer* ferskynde yn 1986 yn it tydskrift HJIR ûnder de titel *De Seeman*. Al yn 1983 hie Bruinsma syn oersetting klear, sa’t bliken docht út in kopy út it digtaal argyf fan Tresoar. Op *Wikipedia* stiet as publikaasjedatum 1990 (Bekker & Veltman, Meppel) oanjûn, mar wierskynlik moat de o in 9 wêze.

- **2001:** *Fersen fan minne* (oerset nei Hadewych) (Ljouwert: Frysk en Frij, 387 siden). Sietse de Vries jout dêr ûnder oaren omtinken oan yn syn artikel ‘Ortodokse Klaas Bruinsma falt foar mystyk fan Hadewych, Trije nije klassike oersettingen tagelyk op ‘e merk’ (*Leeuwarder Courant*, 22-02-2002, ‘Freed’) en neamt ek de *Canterbury Tales*: ‘Homerus’ Ilias en Odyssee – mei elkoar 28.000 rigels – lizze beide klear yn it Frysk, mei de 18.000 rigels fan Chaucers *Canterbury Tales* is er op twatredde. Trije klassike oersetprojekten fan Klaas Bruinsma promovearje foar en yn ‘e Fryske boekewike fan burolaad ta boek: “Fersen fan Minne” fan Hadewych, “Lânwurk” fan Vergilius en de anonime “Hear Gawain en de Griene Ridder”.

- **2001:** *Hear Gawain en de Griene Ridder. Middelingelske ridderroman* (oerset út it Middelingelsk) (Ljouwert: Utjouwerij Frysk en Frij, 128 siden). It is ien fan de Arthur-romans út ‘e Midsiuwen, dy’t yn it Ingelsk ‘romances’ neamd wurde. It sit fol mei Keltyske mytology.

- **2002:** *Lânwurk* [Georgica] (oerset nei Vergilius) (Utrecht: Utjouwer Steven Sterk, 120 siden). Vergilius (70-19 f.Kr.) jildt as de grutste dichter yn it Latyn en is benammen bekend wurden troch syn epos yn homeryske styl, de 12 boeken befetsjende ‘Aeneis’. Hy skreau lykwols ek in leardicht yn fjouwer ‘boeken’ oer de lânbou (û.o. oer de ploege, hofkerij, boskbou, skiep, geiten en bijen), de *Georgica* (‘Oer buorkjen’) neamd (yn 2188 heksametryske fersrigels), dat foar it neiste yn 29 f.Kr. publisearre waard. Dêr blykt Vergilius syn leafde út foar it lân en benammen foar de bodzjende Italyske boer.

- **2003:** *Gysbert Japix. Een keuze uit zijn werk. Toegelicht door Philippus Breuker (red.) en vertaald door Douwe A. Tamminga en Atze Bosch in het Nederlands en Klaas Bruinsma en Jan Popkema in het Fries* (Bolsward/Leeuwarden: Gysbert Japicx-hûs/Fryske Akademy, s. 264 siden). Sjoch bgl. Babs Gezelle Meerburg, ‘Ney it trognoseljen fen Gysbert Jâpîx’ (*Leeuwarder Courant*, 26-09-2003, ‘Freed’, s. 4). Sietse de Vries skreau yn syn artikel ‘Gysbert Japicx ynspirearret ta filosofy en pleestyk pûdsjes’ (*Leeuwarder Courant*, 09-05-2003, ‘Freed’, s. 2) oer sa’n hûndert dichters dy’t har ynspirearje lieten troch Gysbert Japicx en in fers ynstjoerden foar it boek ‘Myn hert dat trillet my’. Sjoch fierder ek: ‘Gysbert keas los fan de sinten foar it Frysk’ (*Leeuwarder Courant*, 17-05-2003, s. 13). Yn de bondels wurdt neat oer de oersettings en oersetters sein en dat is in lakune. Yn 2003 waard it 400-ste bertejier fan Japicx offisjeel betocht yn de Martini-tsjerke te Boalsert.

- **2004:** *Ilias en Odusseia* (oerset nei Homêros, 2 dielen) (Utrecht: Steven Sterk, 536 siden; nij: € 125). De Grykske dichter Homêros (Homerus) skoep ± 800 f.Kr. syn wrâldferneamde epyske gedichten (yn daktyliske heksameters) oer helden en goaden: de *Ilias* en de *Odusseia* (Odyssee). De *Ilias* giet oer it belis fan Troje (sa’n 1240 f.Kr.) troch de Griken (‘Achaeërs’) nei it skaken fan Helena, mar benammen oer de rûzje tusken de Grykske held Achilles en oanfierder Agamemnon. It ferhaal hannelet oer in faze út it tsiende en lêste jier fan de Trojaanske oarloch. It ferhaal bestiet út 24 ‘boeken’. De *Odyssee* is it ferhaal fan de aventoerlike thúsreis fan Odysseus, dy’t der tsien jier oer docht om nei de fal fan Troje wer thús te kommen op Ithaka. It giet om de lêste 41 dagen fan syn swalkerstocht. De goadinne Athena steunt him en docht har bêst om him behâlden thús te krijen. De Odyssee bestiet út sa’n 12.000 fersrigels en is yndield yn 24 ‘boeken’, fan alfa (α) oant en mei omega (ω). It ferhaal wurdt wol ynterpretearre as in siiktocht fan Odysseus nei himsels nei’t Troje ynnommen is en er op de weromreis suvere wurdt fan uterlike en materiële binings

(rykdom, macht, freonen ...) en fan it nei bûten rjochte fielen: alle eangsten en langstmen ferdwine en hy fynt in wisse rêst, in 'thús' yn himsels. Sjoch ek: Jabik Veenbaas, 'In monumint foar in lytse taal' (*Leeuwarder Courant*, 30-12-2004), dy't it in 'yndrukwekkende oersetting' neamt: 'Mei grutte taalmacht en mei bjusterbaarlike ynventiviteit eigene er him [Bruinsma] it heksameter-ritme ta.' Ek: 'Ilias en Odyssee zonder subsidie in het Fries' (*Leeuwarder Courant*, 08-10-2002, s. 9): 'De Ilias en de Odyssee van Homerus verschijnen volgend jaar in het Fries. Uitgever Steven Sterk uit de Veenhoop wil de vertaling van Klaas Bruinsma uitbrengen zonder subsidie. Dat hij er een aanzienlijk bedrag op moet toelagen neemt hij voor lief.' [...] Na de Ilias en de Odyssee wil Sterk nog één boek uitgeven, al de Fryske Wetten, verzorgd door Oebele Vries. Daarna houdt hij het als uitgever voor gezien. Subsidie heeft hij voor de beide werken van Homerus niet aangevraagd. "Ik ergerje my ferskriklik oan de hânophâlde kultuer. Sa'n projekt moat altyd jild by, dat wit je. Dat haw ik derfoar oer."

- **2004:** *Willibald. It libben fan Bonifatius [Vita Bonifatii]* (út it Latyn oerset) (Ljouwert: Bornmeer, 57 siden; bylage by Farskskrift VIII). De *Vita Bonifatii* fan Willibald is de earste libbensbeskriuwing fan Bonifatius. Willebald, in jonge Angelsaksyske preester út Mainz, krige de opdracht ta it skriuwen al rillegau nei de dead fan Bonifatius yn 754. Syn opdrachtjouwers wiene biskop Lullus fan Mainz en biskop Megingoz fan Würzburg. De lêstneamde is yn 769 ferstoarn, dat Willibald moat syn *vita* foar dat jier skreaun hawwe. Sjoch ek: Sietze de Vries 'Friezen benaud foar Gods tongerjend bestjoer' (*Leeuwarder Courant*, 21-07-2004, s. 21): 'De tekst dy't literêr net folle om 'e hakken hat, is foaral nijsgjirrich om't dy in byld jout fan it liiflik en it geastlik geweld dêr't it kristendom mei fêstige is. It komt wakker nayf oer allegear, mar wa't sjocht hoe maklik oft de wûnders by hilligeferklearringen hjoed-de-dei optocht wurde yn Rome, wit dat der niet iens safolle feroare is.'

- **2005:** *Tweintich Leafdesdichten en in Liet fan Wanhoop* (oerset út it Spaansk nei Pablo Neruda) (Grins: Utjouwer Steven Sterk, 71 siden). It oarspronklik Spaanske *Veinte Poemas de Amor y una Canción Desesperada*, is in samling romantyske gedichten fan de hân fan de grutte Sileenske dichter en winner fan 'e Nobelpriis foar de Literatuer Pablo Neruda (1904-1973). It wie syn twadde publikaasje en dy kaam foar it earst út yn 1924, doe't er njoggentjin jier wie. It joech doe nochal wat opskuor fanwegen de eroatyske byldspraak. De oersetting fan Bruinsma telde in beheinde oplaach fan 42 nûmere en 42 net-nûmere eksimplaren, om te fieren dat Bruinsma foar de twadde kear (yn 2005) de *Dr. Obe Postmapriis* wûn hie.

- **2009:** *Floaris en Blankefloar. Diederik van Assenede* (oersetting fan 'Floris ende Blancefloer' van Diederik van Assenede) (Ljouwert: Utjouwerij Elikser, 144 siden). It leafdesferhaal fan *Floaris en Blankefloer*, symboalen fan de reade roas (it fjoer fan de leafde) en de wite leelje (de suvere ûnskuld). It Frânsktalige orizjineel *Floire et Blancheflor* moat om 1160 ûntstien wêze. De Midnederlânske bewurking is fan Diderik fan Assenede (om 1260 hinne), dy't in klerk wie oan it hof fan de greven fan Flaanderen te Brugge. Beide bern groeie op oan it hof fan in Islamityske foarst yn Spanje út de tiid fan fôár de *Reconquista* (it ferdriuwen fan de moslims, de Moaren, fan it Ibearysk Skiereilân). Floaris is in soan fan de kening en Blankefloar de dochter fan in kristlike slavinne. Se reitsje fereale opinoar, mar dat is net nei 't sin fan de foarst en hy stjoert syn

soan nei in kostskoalle en as dat net helpt, ferkeapet er Blankefloar as slavinne. Hy makket Floaris wiis dat se dea is en lit sels in prealgrêf foar har oanlizze. As Floaris it bedroch ûntdekt, giet er op 'e siik en fynt har yn de haremtoer fan de emier fan Babel. Hy wurdt gewaar dat se kâns rint dat dy har om hals bringe sil. Hy keapet de toerwachter om en wit yn de toer te kommen. Dêr hâldt Blankefloar him ferburgen, oant se betrape wurde troch de emier. Dy feroardielet harren ta de dea. Omdat se allebeide de skuld op harsels besykje te nimmen en mei ynmoed besykje om inoar frij te pleitsjen, taaste se de emier yn it moed en dy ferjout harren. Floaris wurdt ta ridder slein en trout syn Blankefloar. Hy heart noch op de brulloft dat syn âlden ferstoarn binne. Hy en syn breid keare werom, wurde kening en keninginne en kristenje harren lân. Sjoch foar in skôging bgl.: Eppie Dam, 'Blom en Blankeblom' (*Leeuwarder Courant*, 26-03-2010, s. 9).

- **2009:** *Marike fan Nijmegen en Elkenien* (oersetting fan 'Mariken van Nieumeghen en Elckerlyc') (Ljouwert: Elikser, 142 siden). It ferhaal fan in jonge frou dy't yn de klauwen fan in 'loverboy' dy't winliken in duvel út 'e hel is, bedarret. Se reizget mei him nei de grute stêd en docht alles wat God ferbean hat. Nei in wrakseling mei de duvel slagget it har om ôf te kommen fan har ferslaving oan de 'ûndeugd'.

- **2010:** *Penninc en Vostaert. De roman fan Walewein* (oerset út it Middelnederlânsk) (Ljouwert: Elikser, 345 siden; der is ek in e-ferzje). De held Walewein, de heit fan alle aventoeren en hoaske ridder, belibbet in grutte rige fan spannende foarfallen. Hy set útein mei it bemasterjen fan in magysk skaakspul foar de kening en komt by einbeslút werom mei it skaakspul en syn hertsfreondinne Isabelle. Underwilens ferslacht er bygelyks de Reade Ridder en rêdt de betsjende foks Roges, dy't in prins blykt te wêzen. Sjoch bgl. ek: Sietse de Vries, 'Walewein James Bond fan de Midsieuwen' (*Leeuwarder Courant*, 29 okt. 2010, 'freed', s. 6-7).

- **2010:** *Pseudo-Homearus. De striid tusken Froasken en Mûzen* (oerset út it Gryksk) (Ljouwert: Elikser, 103 siden). It is in luftige parody op de *Ilias* fan Homêros (Homearus). Oannomen wurdt dat dy sa'n fjouwer iuwen nei Homêros skreaun is. Yn in prachtige, steatlike taal mei bysûndere taalfynsten wurde piipjende mûzen en kweakjende kikkerts foarinoar oer set. Bruinsma beskriuwt yn de styl fan Homêros hoe't de mûzen – mei helden as Krommeldier en Breagnauwer – de striid oangeane mei de kikkerts ûnder oanfiering fan Blaastoet. Bewapene mei rusken en mei koalsblêden as skyld, stipe troch de goaden, moardje de bisten der fleurich op los. Yn it boek binne ek de Nederlânske teksten fan Jaap Hemelrijk en it Grykske orizjineel opnommen. Sjoch û.o. ek: Sietse de Vries, 'Walewein James Bond fan de Midsieuwen' (*Leeuwarder Courant*, 29 okt. 2010, 'freed', s. 6-7): 'Klaas Bruinsma hat noch twa Arthurrromans op priemmen stean: "Ferguut" en "Le roman de Moriaen". "Metamorphosen" fan Ovidius ferskynt ynkoarten by útjouwer Bornmeer. De 'Canterbury Tales' fan Chaucer – hy hat 12.000 fan de 18.000 rigels klear – sil it nei alle gedachten noait ta in útjefte bringe. "Dy ha 'k noch yn de âlde stavering skreaun, omstaverje litte wurdt fierste djoer. Boppedat ha 'k heard dat Klaas Hoekstra ek mei in oersetting dwaande is.'"

- **2010:** *Ovidius. Feroarings fan Stal* (oersetting út it Latyn fan de 'Metamorphosen' fan Ovidius) (De Gordyk: Steven Sterk), 468 siden). It is in ferheljend gedicht yn fyftjin boeken fan 'e hân fan de Romeinske dichter Ovidius (43 f.Kr.-17/18 n.Kr.). It beskriuwt de skiednis fan 'e wrâld fan it oanbegjin ôf oant de fergodliking fan Julius Caesar yn in los mytysk-histoarysk ramt.

Ovidus foltôge it yn it jier 8 (n.Kr.) en it wurdt beskôge as in masterwurk út de literatuer fan de *Romeinske Gouden Iuw*. De fersen binne skreaun yn daktyliske heksameters, deselde epyske dichtfoarm dy't Homêros ek brûkte foar syn Ilias en Odyssee (Odusseia). Ovidius ljept fan it iene foarfal nei it oare út de Grykske mytology. Dêrby dwaalt er ôf yn nuveraardige rjochtings. It is in bûnte rige teltsjes, dy't gauris as *sabeare-epyk* betitele wurde. Se hawwe gjin fêste held of sels mar in haadpersoan, mar behannelje ferhaal nei ferhaal sûnder dat der in protte ûnderling ferbân bestiet. Hieltiten dûkt de leafde op, as persoanlike leafde of personifearre yn de Romeinske god Amor (Gryksk: Kupidô). Amor set ornaris de oare goaden foar gek, benammen Apollo, dy't as god fan de rede troch de yrrasjonele leafde ferbjistere wurdt. Ovidus hellet de minsken en harren fielen fol humor omheech en de goaden mei har wrâld omleech. Bruinsma hie syn oersetting al yn 2007 klear. Sjoch foar in literêre krityk bgl. Piet Gerbrandy, 'Friese Ovidius' (*NRC*, 'Boeken' 30-04-2011): 'Evenals bij Vergilius en Homeros koos Bruinsma ervoor de dactylische hexameter in vertaling te handhaven. In het Nederlands is het moeilijk hexameters te schrijven die niet geforceerd klinken, maar het Fries, met zijn lange klinkers en tweeklanken, plooit zich beter naar die versmaat. Hoewel Bruinsma er niet aan ontkomt soms lange lettergrepen op onbeklemtoonde posities te plaatsen, is hij er wederom in geslaagd een vloeiende tekst te produceren die dicht bij het Latijn blijft.'

- **2011:** *Fergút* (ridderroman fan Guillaume le Clerc, oerset út it Middelnederlânsk, skreaun 1250-1275) (Ljouwert: Elikser, 184 siden). It epos fan De Clerc is wer in bewurking fan de Âldfrânske Arthurroman *Roman de Fergus* (of: *Le Chevalier au Biel Escu*, d.w.s. *De Ridder mei it moaie Skyld*), dy't om 1200 hinne skreaun waard troch in Guillaume le Clec, wat almeast ferhollânske of ferfryske wurdt ta Willen de Klerk, wêrby't 'klerk' in beropsoantsjutting is. Fergút is in boeresoan waans mem fan aadlik komôf is. Hy wol ridder wurde en komt oan it hof fan kening Arthur, mar wurdt dêr troch guon ridders fan 'e rûne tafel' fuorthûnd. De ferneamde ridder Gawain soarget der dochs foar dat er de ridderslach kriget mei as opdracht om de Swarte Ridder te ferslaan. Fergút wiist op syn siiktocht nei him ûnderwilens de tsjeppe jonkfrouwe Galine, dy't him ferliede wol, ôf. Letter wit er har wer te finen, mar har leafde is bekuolle. Troch in toernoai te winnen wint er har werom, se trouwe en hy wurdt kening oer in grut ryk. Sjoch ek: Jaap Krol, 'Nije klassikers yn it Frysk' (*Friesch Dagblad*, 18-06-2011, *Sneinspetiele*, s. 26) in besprek fan 'Fergút' (2011), 'Penninc en Vostaert. De roman fan Walewein' (2010) en 'Ovidius. Feroarings fan Stal' (2010).

- **2011:** *Moriaan, de Swarte Ridder* (oerset út it Middelnederlânsk) (Ljouwert: Elikser, 161 siden). In aventoerlik midsiuwsk ferhaal oer Moriaan, in ridder mei in swarte hûd en swarte rising dy't sadwaande gâns minsken skrik oanjaget. Mar net by Walewein en Lancelot, dy't nei in earste skermesearring ienriedich mei him op 'en paad tsjogge, benammen as se fernimme dat Moriaan in kristen is. De 'queeste' fan Moriaan is de siiktocht nei syn heit Aglawal, de broer fan Persewal. Aglawal hat earder as krúsridders in bern by in Moarske frou oansetten, mar hat syn eed fan trou oan har brutsen troch net by har werom te kommen, want hy moast op 'e siik nei de ferdwûne Lancelot. Fjouwerentweintich jier letter komt Moriaan nei Brittanje om syn heit te finen, om dêrmei syn mem rjocht te dwaan en om syn rjochtmjittich besit op te easkjen.

- **2012:** *Sint Brandaan yn fjouwerfâld* (mei Eibert van der Veen

[foar it Latyn] en it Middelnederlânsk [troch Bruinsma]) (Ljouwert: Utjouwerij Elikser; 237 siden). Sint Brandaan is in Ierske abt – en hillige – út de twadde helte fan de sechsde iuw en wurdt ferneamd omdat er in Ierlân mannich kleaster stifet. Hy wurdt 'seefarder' neamd, omdat er oer it wetter de wide wrâld noch ûntdekke moat om dêr syn missy te folbringen. De leginden beskriuwe kleurryk alderlei merakels. Klaas Bruinsma fertaalde it 12de-iuwske Middelnederlânske gedicht fan hast 2300 rigels al yn 1994 al yn it Frysk. De oarsprong fan de Brandaanleginde leit foar it neist yn de tsiende iuw, mooglik al earder. De troch Carl Selmer yn 1959 útjûne Latynske edysje wie ek al yn 1994 yn it Frysk oerset troch Eibert van der Veen. De lêste fertaalde boppedat in út ûnderskate Latynske boarnen gearstald ferhaal oer it libben fan 'de heilige Brendan van Clonfert' fan Paulus Grosjean út 1930, plus it Latynske gebed fan Brandaan út de *Acta Sancti Brendani* fan Patrick F. Moran. Dy fjouwer oersettings binne byinoar brocht yn ien útjefte en sadwaande is it meast oarspronklike wat der oer dy hillige bekend is, no ek yn it Frysk te lêzen.

- **2013:** *Ut Beda syn HEGA. Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum. Tsjerke en Folk yn Ald-Ingelân* (Ljouwert: Elikser; 78 siden) (fragmenten oerset út it Latyn) (Ljouwert: Elikser, 78 siden). De tige belêzen Benediktiner preester, de 'earwearde Beda', foltôge it boek yn 731, fjouwer jier foar syn dea. Men wurdt net allinnich wat gewaar oer de situaasje yn Âld-Ingelân, mar ek oer de skiednis fan de Ingelske tsjerke. En oer Friezen, dy't kristen waarden troch Ingelske misjonarissen. Beda beskikte noch oer gâns oarspronklike dokuminten. Beda wie ek in kenner fan Latynske fersen, fan fersen yn it Aldingelsk, sette fersen oer yn dy taal en skreau sels gedichten. Bruinsma keas in tal fragmenten út de HEGA om dy ek yn it Frysk tagonklik te meitsjen. Sjoch bgl. Sietse de Vries, 'Babaarske harkers' (*Leeuwarder Courant*, 05-04-2013, s. 10): 'Foar de Fryske lêzer is it boek nijsgjirrich om't de skriuwer in oantal lytse, bûnich formulearre útstapkes nei Fryslân makket. Sa wurdt fan de Ierske muonts Wibert sein dat er twa jier oanien it Wurd fan heil "oan dat folk en syn kening Redbad" preke hat. "Mar hy fûn gjin frucht fan syn swiere arbeid by de barbaarske harkers."

- **2013:** *Fersen fan en foar Gadso Coopmans, professor yn de medisinen oan de Akademy fan Frjentsjer* (Ljouwert: Utjouwerij Elikser, 167 siden). Gadso Coopmans (1746-1810) waard berne yn it ferneamde Coopmanshûs te Frjentsjer. Hy studearre medisinen en filosofy oan de Akademy yn syn bertestêd en waard dêr, lykas syn heit, heechlearaar yn de medisinen. Fanwegen syn patriottyske sympatyen waard him dy funksje ûntnommen. Hy flechte nei Aken, swalke troch ûnderskate Europeeske lannen, kaam by in tal foarsten yn tsjinst as liifarts en krige oanstellings as heechlearaar yn de skiekunde. Syn grutte namme tanket er oan syn ferneamdens as Latynsk dichter. Hy skreau ûnder mear in gedicht oer de pokken en in heldedicht oer tsaar Piter de Grutte. Sjoch bgl. ek: Abe de Vries, 'In net op te poetsen rustich harnas' (*Friesch Dagblad*, 'Sneinspetiele', 26-10-2013, s. 25) en 'Fersen fan en foar Gadso Coopmans, professor yn de medisinen oan de Akademy fan Frjentsjer' (*Actief*, 09-10-2013).

- **2014:** *Blomlêzing út 'e Spaanse poëzij* (Ljouwert: Elikser, 2014); de bondel befette 88 gedichten fan 27 dichters út de lêst fiif iuwen. It is wer oerset yn sa geef mooglik Frysk en it moast foldwaan oan de easken fan rym en ritme. De measte gedichten wiene earder al ris publisearre yn literêre tydskriften as *Hjir* en *Alternatyf*.

- **2015:** *De striid fan de kat en de mûzen* (oerset út it Gryksk) (Ljouwert: Elikser B.V., 136 siden). De striid fan de Kat en de

Mûzen, ek wol de Katomyomachia neamd is in komysk drama, om 1150 hinne skreaun troch de Byzantynske skriuwer Theodoros Pródromos.

- **2015:** *Ut 'e Klûs fan Suster Berta* ('wurken fan suster Bertken') (Ljouwert: Elikser, 100 siden). Suster Berta, yn it Nederlânsk bekend as Zuster Bertken (1427-1514), wie de ûnechte dochter fan de preester Jacob van Ligtenberg, proast fan it kappittel fan de Sint-Pitertsjerke fan Utert. In grut part fan har libben siet se – op eigen fersyk – ynmitsele yn in op har eigen kosten boude klûs (mei twa finsters) oan 'e bûtenkant fan de Buurtkerk yn Utert, libbe alhiel foar God en yn strange ûnthâlding. Twa jier nei har dea ferskynden twa boekjes fan har dy't falle binnen de tradysje fan de *Moderne Devoasje* fan de *Broeders des Gemenen Levens*.

- **2016:** *De tocht fan de Argonauten. Apollonios fan Rhodos* (Ljouwert: Elikser, 210 siden) (oerset út it Gryksk). It is in syktocht ('queeste') mei it Gouden Flues as doel. Apollonios (295-225 f.Kr.) wie bibliotekaris fan de ferneamde biblioteek fan Alexandrië, de grutste fan de wrâld. Oan *De tocht fan de Argonauten* is ûnder mear wiidweidich omtinken jûn troch Sietse de Vries, 'It ûnbrekt de measte Friezen oan selsrespekt' (*Leeuwarder Courant*, 'Freed', 06-05-2016, s. 8-9) en wat koarter om 'e hoeke troch Meindert Reitsma, 'Lykas in hauk dy't swevet' (*Friesch Dagblad*, 26-11-2016, s. 23).

- **2017:** *Ridders fan de Râne Tafel* (Ljouwert: Elikser, 186 siden; oerset neffens: Soetje Ida Oppenhuis-de Jong, *De Middel-nederlandse Perceval-traditie*, útjouwerij Verloren, Hilversum, 2003). Yn dizze oersetting fan de episoade Percheval út de Haachske Lancelotkompilaasje spilet Perseval net in haadrol,

mar benammen Walewein. Persewal komt yn gâns gefallen mar sydlings op it toaniel, meastentiids om Walewein of oare ridders út de swierrichheden te rêden.

- **2017:** *Pégasus: Blomlêzing út 'e De Grykse poëzij* (Ljouwert: Elikser, 456 siden). Pégasus is it mytologyske hynder (mei wjokken) fan de Muzen. Op it plak dêr't syn hoeven de berch Helikon rekken, ûntstie de welle Hippokrênê ('hynsteboarne'). Wa't dêrút drinkt, kriget ynspiraasje om te dichtsjen en te sjongen. De karlêzing befettet gedichten fan Grykske skriuwers út in tiidrek fan 27 iuwen. Dat begjint mei in koart fragmint fan Homerus út 750 f.Kr en beslút mei in moderne dichter út 1950. Alderlei ûnderwerpen komme yn dichtfoarm foarby: myten, fabels, patriottyske gedichten, in boerekalinder, leafdesankjes, dronkemanslietsjes ensfh.

- **2018:** *Sibrandus Leo: It libben fan Freark fan Hallum* (Blauhûs: DeRyp [Gerben Rypma Stifting; 72 siden]; oerset út it Latyn). In beskriuwing fan de earwearde pater *Freark fan Hallum* (1125-1175), oarspronklik yn it Latyn skreaun troch kanunnik Sibrandus Leo (1528-1583). Freark wie de earste abt fan it Kleaster Mariëngaarde ('tún fan de Hillige Marije'), sa't er it kleaster neamde by de stifting yn 1163. Freark wie dêr abt fan 1163 oant 1175. Yn 1575 hat Sibrandus Leo fan it Premonstratinzer kleaster (oarder fan 'Prémontré') fan Mariëndal te Lidlum by Tsjummearum yn de *Vitae Fretherici* it libben fan Freark beskreaun. Dat is as in wûnder bewarre bleaun by de reformaasje fan 1580.

FERIENING FRYSK UNDERWIIS

Skriuwerskip:
Drs. S.T. Hiemstra
G. Sondermanstrjitte 29
9203 PT DRACHTEN

Antwurden op fragen fan de kommisje- Walsweer nei oanlieding fan de 0-mjitting yn it ramt fan it Taalplan Frysk.

Fraach 1: Hoe sjocht de FFU nei it ûndersyk fan it 'Taalplan Frysk'?

Yn 2006 hat de ûnderwiissynspeksje al in in soarte fan 0-mjitting dien oangeande de no jildende keardoelen Frysk yn it oanbod fan de skoallen sûnder dat der beliedsmjittich wat mei dien is. De tekst fan it *Taalplan Frysk* jout gjin garânsje dat soks anst better wurde sil. Skoallen krije (te) rom de tiid om neffens eigen (faak beheinde) ambysjes en de taaleftergrûn fan de skoalregio it programma-oanbod Frysk fêst te stellen. It belied kriget sa it karakter fan in omkearde salami-taktyk: de provinsje giet hieltyd wer akkoart mei stapkes tebek by it neikommen fan de ferplichting fan it Frysk as in lykweardich fak.

Fraach 2: Wat binne de wichtichste punten fan soarch?

- It loslitten fan de spegele keardoelen Frysk hat de status fan it Frysk op 'e skoallen tige skea dien.
- It saneamde 'draachflakbetingst' jout de skoalle as útfierder fan belied wetlik de kâns om in lykweardich plak fan it ûnderwiis yn it Frysk neffens in meartalich konsept op te kearen.
- It brûken fan it Frysk (sj. de 'Taalatlas') as kritearium foar (parsjele) ûntheffing giet yn tsjin de bedoeling fan keardoelen, ntl. as in *kearnoanbod* foar alle skoallen.
- De kar foar *eksterne* differinsjaasje op *skaalnivo* (allinne foar it Frysk bestiet der in *kar út profilen*) ynstee fan *ynterne* op *groepsnivo* docht in lykweardige en lykberjochtige posysje fan de taal slim ûnderstek.
- Wy fine neat oer de *needsaak* om keardoelen gear te stallen foar de *WEC-skoallen* en de *skiednis fan de Friezen* (sj. ek. Europeesk Hânfêst, kêst 8).

Fraach 3: Hokfoar kânsen?

- De diskusje oer nije keardoelen Frysk kin de *lykweardigens* fan de taal (en kultuer) binnen in *meartalich* konsept werom bringe.
- It 'Taalplan Frysk' útwreidzje mei in ymplementaasjestrategie mei *betingsten* op it mêd fan kwaliteitsbeoardieling (tafersjoch), behearsking fan it Frysk troch *alle* ûnderwiispersoanel en *yntegraal* meartalich materiaal foar ek oare fakken, likegoed foar de skoallen dy't ûnder de WEC falle.

Bestjoer FFU, 7 juny 2018

LEEWARDER COURANT
23 april 2018, pag. 24

Gedeputeerde wil fonds voor Fries op school

LEEWARDEN Een nieuw fonds moet helpen om het Fries in het basis- en voortgezet onderwijs sneller op orde te krijgen.

Gedeputeerde Sietske Poepjes spreekt van een 'ambitiepot'. Scholen die nog niet goed genoeg presteren, kunnen geld krijgen voor extra personeel of leermid-

delen. Scholen die het wel goed doen, wil ze met bonusmateriaal kunnen belonen.

Poepjes heeft dit plan in Den Haag bij het ministerie van Binnenlandse Zaken neergelegd. De gedeputeerde wil niet zeggen hoe groot het fonds moet worden, maar het gaat volgens haar om flinke bedragen.

In bytsje bryk is de tiidsgeast allyk!

Wolter Jetten*

In gearkomste fan in klup Fryske bewegers. Moaie lokaasje. Iten en drinken genôch. Ik fielde my goed. It kollektyf fielde goed. Komt der in keardel nei my ta. It gong oer myn nije kursusmetoade 'Frysk foar Dútsktaligen'. De bêste man wie hiel posityf oer myn wurk en dêr wie ik o sa wiis mei. En doe gong it oer 'it echte Frysk'...

"Jongkeardel, sil ik dy wat sizze ...? Witsto wol wat echt goed Frysk is?"

De bêste man woe witte oft ik wol echt goed Frysk koe ... Hy woe my blykber efkes teste. Oft ik wist wat in 'tsjerne' wie. Tsjja, wolris fan heard. Nea net ynteresse hân om te witten wat it no echt wie. Laitsjend joech ik koart antwurd op syn fraach: "Wit ik folle, wat kinst dermei?" Doe joech de man syn útlis. It waard eartiids brûkt om sûpe en bûter fan elkoar te skieden. Doe fertelde ik him dat ik noch nea in tsjerne nedich hân hie en dat ik net fan in boerepleats kaam. It seit my hielendal neat, seker no net, want wa brûkt no noch in tsjerne? Suver elkenien hellet syn suvel yn 'e supermerk. Foar my seach ik in teloarsteld man. Hy ferwachte blykber dat ik entûsjast wurde soe fan syn definysje fan 'goed Frysk'. Mei ynteresse foar syn byld fan it Frysk, frege ik wat neffens him 'echt goed Frysk' wie. "It Frysk fan ús pake-en-dy! Yn de tiid fan ús heit en mem miskien ek noch wol. Ja, dy brûkten noch echte Fryske wurden", wie syn entûsjaste antwurd. "Wêrom wie dat no krekt it echte Frysk?", frege ik. Dat Frysk wie neffens him suver en skjin, noch frij fan frjemde ynfloeden.

Fryske wurden komme en gean

Noch frij fan frjemde ynfloeden? Der binne dus Friezen dy't miene dat it Frysk om 1930 hinne gjin frjemde ynfloeden hie. Ynslûpsels wienen der doe ek al. En as wy fierder weromgeane yn 'e tiid, wienen se der ek. Út it Latynsk, Gryksk, Nederlânsk, Frânsk, Dútsk, Ingelsk, ensafuorthinne. De âldere ynslûpsels fiele lykwols net mear sa frjemd. Wy binne der oan wend. Of wolle jim wurden as 'koese', 'kears' en 'tele-

Wolter Jetten (1984)

fyzje' no noch ferbiede? Nee wol?! Reitze Jonkman en Arjen Versloot hawwe dy ynslûpsels al ris yn in boek beskreaun. It hjit *Tusken Talen* en jout in hiel aardich byld fan de ûntwikkeling fan de Fryske taal troch de iuwen hinne. Sa wurde de ynfloeden fan oare talen ek al gau dúdlik. Dat boek hawwe jim no net nedich om te begripen dat talen elkoar beynfloedzje. Wêr't talen mei elkoar yn kontakt komme, liene se ek wurden of grammatikale konstruksjes fan elkoar. Sa simpel is it. Ek yn it wurk fan de bruorren Halbertsma steane ynslûpsels en sels Gysbert Japiks brûkte net altiten konsekwint de 'goede' tiidwurdsfolchoarder¹. En wat woenen wy om 1800 hinne dochs graach wurden út it

¹ Hoekstra, E. (2010), 'Reade wurdfolchoarders en dêrmei gearhingjende aspekten yn 17e-ieusk Frysk', yn: *It Beaken* (jrg. 72). Ljouwert: Fryske Akademy.

Frânsk liene! Wurden en útdrukkings dy't o sa Frysk lykje lykas 'fertuten dwaan', 'leave santjin' en 'tamtaasje', komme allegear út it Frânsk.

Dat wy wurden liene is moai, mar wurden ferdwine ek. En dat mei dy 'tsjerne' die blykber sear. Mar minsken, as techniken net mear brûkt wurde, ferdwine de wurden út ús wurdskat. Myn studinten sjogge my ek al nuver oan as ik oer in 'faks' praat. Dan moat ik earst útlizze dat ik fyftjin jier lyn papieren dokuminten mei in faks ferstjoerde en hoe't de technyk dêromhinne wurke. En dat is net slim. Alleast, foar de measte minsken. Der binne minsken yn de Fryske beweging dy't it brûken of net brûken fan beskate wurden of konstruksjes ferskriklik fine. Ja, echt super ferskriklik fine. Sels sa ferskriklik fine dat se oare minsken yn in folle seal bespotlik meitsje troch op syn of har flaters te wizen. Soms by it agressive omt ôf! By ferskillende gearkomsten fan ferskillende ferienings en stiftings haw ik it sjoen. Ien kear rûn in tige talintearre Lemster ICT'er fuort om net werom te kommen. Hy waard slim ôfreckene op syn 'ferkearde tiidwurdsfolchoarder' ("As jo miene dat jo it better witte, moatte jo earst de tiidwurden mar ris yn 'e goede folchoarder brûke").

Wat wolle wy no?

Mar, bêste minsken, tink no eefkes nei. Soe ús jeugd no werklik wier allinnich oer lânbou-ark prate meie en allinnich mar gebrûk meitsje meie fan idioom út de 1950'er jierren? Hoe soe dat wêze mei it Nederlânsk, Ingelsk of Dútsk? Moat de jeugd dêr ek prate as yn 'Der Deutsche Wochenschau' of it 'Polygonjournaal'? Net ien by syn rjocht ferstân dy't soks ferwachtsje soe. Dochs binne der frijwat burdmannen dy't miene dat de Fryske jeugd dat wol dwaan moat. It

probleem is dat de âldere bewegers hiel goed witte hoe't it earder wie, mar de jeugd kin der net safolle mei en de jongeren wolle it Frysk graach op in frisse en moderne manier brûke. Sjoch mar ris nei it súkses fan de *Hûnekop* en it brûken fan it Frysk op 'e sosjale media. En as der gjin frisse en moderne manieren binne om it Frysk te brûken, siket de jeugd wol mooglikheden yn it Nederlânsk of Ingelsk. Se binne ommers meartalich. Ik freegje my bytiden ôf oft guon Fryske bewegers wol wolle dat ús jeugd kreatyf en op in eigen wize mei de taal omgiet. Want as wy echt wolle dat ús jongerein it Frysk brûkt, moatte wy se gean litte en har de romte jaan. Dat sy har eigen Frysk ûntwikkelje kinne. Lit dus it idee los dat se ea sa prate sille as jim pakes en beppes!

Lit ús der dochs foar soargje dat jongeren in hiele protte goede redenen hawwe om entûsjast te wurden fan it Frysk. Bekende Friezen dy't it goede foarbyld jouwe en har net ferbrekke, politisy dy't iepentlik foar it Frysk opkomme, populêre bands, moderne Fryske films, Praat mar Frysk, noch mear digitale helpmiddels, moai lesmateriaal en trijetalige skoallen. Lit mei goede kampanjes sjen dat it Frysk yn it ûnderwiis, soarch, iepenbier bestjoer en oare domeinen ek fan betsjutting is. Lit yn in wâld oan identiteiten sjen dat de Friezen in erkend folk binne en autonomy fertsjinje. En lit de jongeren ek altyd in eigen ynbring hawwe!!!

*Wolter Jetten (1984) is heit, militêr-ynstrukteur, dosint Dútsk, Afûk-lesjouwer, opliedingsûntwikkelder en masterstudint Europeeske Skiednis oan 'e Universiteit fan Hagen.

Leeuwarder Courant – tongersdei 7 juny 2018 – podium, s. 19

De skuld dylge

De Jongfryske Mienskip hie Jenny Douwes har 'blokkear-Friezen' de hân boppe de holle holden. Dat wie genôch wyn op 'e mûne fan de Sylster dichter, skriuwer en krante-man Abe de Vries om de JFM de spegel foar te hâlden. As Mien-skiplid gean ik op ien punt út in hiele rigele yn: nó noch, 73 jier néi de oarloch, wreau De Vries de JFM

oan dat dy syn oprjochter, Douwe Kalma, it mei de Poepen holden hie (LC 1 juny).

De Uterter studinteferiening Redbad noege gauris in sprekker út it Heitelân út, mar Kalma nét. De âldere leden moasten neat fan him hawwe: se hiene in pear stúdzjeieren ferspille fanwegens de saneamde loyaliteitsferklearring. Kalma

hie sitten en de jongere leden betochten dóe, oars as de Sylster nó, dat er dêr syn skuld mei dylge hie. Dat die de trochslach: Kalma kaam foar it buordsje. De Vries syn skimpen en skamperjen – 'nasjonalisten' en 'aktivisten' (de JFM-leden) en 'kollaboraasje fan de fereare held' (Kalma) – is my te min. Bertus Jans Postma. Bitgummole

Jedere dag
REGEN.....
hoe krijg ik mijn
was droog!.....

zucht menige huisvrouw!

Geen nood !!! Wij leveren U een

PRACHT WRINGER

"Stella" voor f 47.50

Wringerbok f 13.85

Uw installateur,

Th.HOUTSMA

telefoon 304.

Advertinsje út 'Zakenkompas' fan
oktober 1952. Houtsma hie in
winkel yn Easterein.

*jongereinjierrren yn dat Fryske doarp. De teller stiet op
it stuit (july 2018) op 34. Foar de wat âldere lêzer fan
Nij Frisia binne syn beskriuwings grif tige werkenber en
foar de wat jongere lêzers giet der faaks in wrâld iepen
dy't wol foarby is, mar noch altiten syn spoaren neilit
yn it (oan)tinken en it hâlden en dragen fan minsken
yn Fryslân.*

*Jan Hiemstra is berne te Easterein (1943), hat dêr ek op
de legere skoalle sitten en letter leard ta ûnderwizer
(oan kweekskoalle 'De Him', Snits; folslein foech). Hy
hat op ûnderskate plakken, ek bûten Fryslân (Barend-
recht, Breda), foar de klasse stien. Jan Hiemstra hat
him yn dy begjintiid spesjalisearre ta learaar yn 'be-
driuwsekonomske fakken', wie ien fan de auteurs fan
de ekonomytoade 'Percent Economie voor MAVO',
adviseur by in skoalboekútjouwerij, lid fan in
ministeriële kommisje kearndoelen ekonomy basisfoar-
ming en akkountant.*

*Sytze T. Hiemstra (redakteur Nij Frisia) hat Jan
Hiemstra (gjin famylje) tastimming frege om de kom-
mende tiid in stikmannich dêrfan ek yn ús blêd op te
nimmen. De útsochte stikjes beheine har net allinnich
ta doarpsskiednis, mar hawwe in wider eachweid en
passe dêrom ek skoon yn Nij Frisia. Wy binne bliid
mei Jan syn tasizzing! Hjirûnder syn earste oer it libben
fan 'de húsfrou' yn de earste jierren nei 'de oarloch'. In
protte lêsnocht tawinske ...*

De húsfrou

De measte froulju yn myn jongereinjierrren wiene
'húsfrou'. Sy wiene thús en de manlju gongen
derop út: dy wiene kostwinner. Yn de middenstâns-
húshâldings en by de komelkers wie dat wat oars; dêr
hie de frou in dûbelrol: de húshâlding en it bedriuw.

Snypsnaren (1)

troch Jan Hiemstra

Ynlieding

*Sûnt 2015 ferskynt fan
Jan Hiemstra ûnder de
titel 'Snypsnaren' (lyts-
guod fan alderlei
soarte) yn it Easter-
einder 'Doarpskrantsje'
in stikje oer syn*

Mar yn alle gefallen
moasten de froulju
derfoar soargje dat de
húshâlding op oarder
wie. Se hiene foar har-
ren trouwen in baantsje as faam by in 'deftige' húshâl-
ding of op in boerepleats, of op in kantoar, of se wiene
skoaljuffer, mar mei it trouwen wie dat meastal foarby.
It wie sels noch folle gekker. Sadree't de froulju
trouden, wiene se net mear 'hannelingsbekwaam'. Dat
stie yn de wet. Earst yn 1956 waard dy wet ôfskaft. Foar
dy tiid mochten troude froulju gjin bankrekken iepen-
je of sûnder tastimming fan de man op reis. Foar it
dwaan fan de deistige boadskippen krige se húshâldjild
en de goedkarring fan har man om dy te beteljen. De
kostwinner koe dochs net de hiele dei thús bliuwe!
Hiene froulju foar harren trouwen in baantsje by de
oerheid, of wiene se skoaljuffer, dan waarden se op
grûn fan in wetlike regeling út 1924, dy't der ûnder
druk fan de tsjerklike partijen kaam, op de dei fan har-
ren trouwen ûntslin. Dan koene se in tawijde oare
helte, mem en húsfrou wurde. Ús lân wie jierrenlang
in Saûdi-Arabië oan de Noardsee!

It wurk yn 'e hûs

Foar de measte froulju siet der dan ek neat oars op as
de hiele dei thússitte én de húshâlding dwaan. No wie
dat lêste yn in tiid fan itensieden op in peteroaljestel en
it mei de hân waskjen gjin sinekuere. Drokte wie der
genôch, want der kamen almeast al rillegau bern ...

De measte froulju hiene in fêst libbenspatroan.
Moarns man en bern de doar út en dan yn 'e hûs yn it
spier. It begûn mei it ôfheljen en it opmeitsjen fan de
bêden. It bêdeguod moast net te lang op in stoel yn de
keamer mei de twa bedsteden stean. Dêrnei krige dy
iene keamer de beurt. De flier mei de fliermatte ûnder
de tafel en it swilk deromhinne waarden mei feger en
blik dien. Túch mocht der nearne lizze, mar ek de
ruten moasten blinke. Dy ruten wiene faaks in putsje
foar de freed. Dan krige it hûs in grutte beurt (it
freedzjen). It wie krekt as wie der in hiele wike neat

Jan Hiemstra (1943) is noch
altiten tige warber en mei
graach skriuwe ...

*Waskboerd: boerd dêr't in
plaat ribbele sink oer slein
is, dêr't men smoarge wash
oer skjinwriuwe kin ...*

dien, mar jo moasten foaral
net bepraat wurde!

It middeisiten

Om tolve oere 'hearde' it
waarmiten alle dagen op 'e tafel. Heit en bern moasten
ommers om ien oere wer op it wurk of op skoalle wêze.
Meastal waard der moarns boadskippe. Benammen de
winkelman (Holl.: 'kruidenier') stie dan op it pro-
gramma. Bakker, slachter en grienteman kamen oan 'e
doar. It tochtsje nei en de besite oan de winkel wie it
'facebook' fan dy tiid. Men kaam de oare froulju tsjin
en hearden lêste nijtsjes. In praatsje by it skoalplein
kaam net foar, want de bern koene yn dy tiid, hoe lyts
oft se ek noch wiene, de skoalle sels wol fine.

De grutte wash

De grutte wash op moandei wie in hiele put. Der wiene
yn it doarp in stikmannich froulju, sa as 'beppe'
Gerritsje, de frou fan Sjirk Joustra, dy't harren ferhier-
den om by grutte húshâldings te washjen. Dat barde
allegearre mei de hân en om de smoarge 'plakjes' goed
út it guod te krijen, hie de wash faaks al in hiele nacht
sean. Hie dat dan noch net genôch holpen, dan kamen
benammen lekkens en ûnderguod simmerdeis noch op
de bleek om it spierwynt te krijen en de lêste 'plakjes'
troch de bakkende sinne ferdwine te litten. Tink jin ris
yn: gjin washmasine, gjin wringer, gjin sintrifúzje, gjin
drûger en dan allegearre fan dat grouwe wollen en ka-
toenen guod. Alle wiken wie de grutte wash it ûnge-
tiidzjen foar de húsfrou, want as der wosken wie, moast
it guod noch drûch, strutsen en yn de linnenkast.

Húshimmelje

It jierlikse hichtepunt wie it húshimmeljen. It opber-
gjen en it pleatsen fan de kachel bestimde dat wurk yn
'e maitiid en hjerst.

De kachel baarnde nea te lang, want brânstof wie
djoer. 1 april wie wol sa likernôch de datum wêrop't de
kachel it hûs út moast. Oer in kâlde aprilmoanne waard
net skiterich dien; de wenromten wiene lyts, sadat men
al gau wat waarmte fan in oar oerkrige. Op skoalle
mochten men somtiden yn de klasse de jas oanhâlde.

De kachel en de pipen waarden himmele, yn it ka-
chelpoetsersguod setten en goed droech opburgen.
Trochroaske pipen wiene in kostepost dy't men foar

wêze moast. Wie de kachel út de keamer, dan gong it
los. Mei de reade bûsdoek om it hier en reagebol, bie-
zem, feger en blik, spûns en lear yn de oanslach waard
de oanfal op túch en spinnen ynsetten. Wie it in moaie
sinneskynde, dan waarden de matrassen (by guon
noch striesekken) bûten op skammels lein en koe it
focht der útbakke. Se waarden goed opskodde en sa'n
earste nacht dêrnei sliepte it noflik. De tekkens moas-
ten likegoed in beurt hawwe: earst oer it rak of de hage
en dêrnei útslaan. De oerklaaide tekkens dy't yn de
winter de kjeld tsjinhâlde moast (waarm, mar swier),
koene opburgen wurde. Yn in hûs sûnder sintrale
ferwaarming, mei inkeld glês en in sigerich dakbeskot
wiene wollen tekkens net genôch om winterdeis op bêd
waarm te bliuwen.

De matte út de keamer, de looper út de gong en de
flier matsjes krigen allegearre in beurt. Se waarden foar-
al mei de matteklopper bewurke en soms op it stalt út-
spield.

As alles 'sa goed as' út de keamer wie, waarden de
souders, kastdoarren en ruten ôfnommen. In heal jier de
kachel en in smokende heit stiene boarch foar in giele
oanslach. Mei tank oan de griene sjippe rûkte alles dan
wer fris, mar soks duorre net sa lang.

Dy 'hannelingsûnbekwame' húsfrou, dy't tagelyk
ynterieurferssoarchster, kûpeuze, sjef-kok, maatskiplik
wurkster, pedagooch en húshâldekonoom wêze moast,
droech in grutte ferantwurdlikheid om de húshâlding
foarinoar te hâlden. It wie wurk sûnder status.

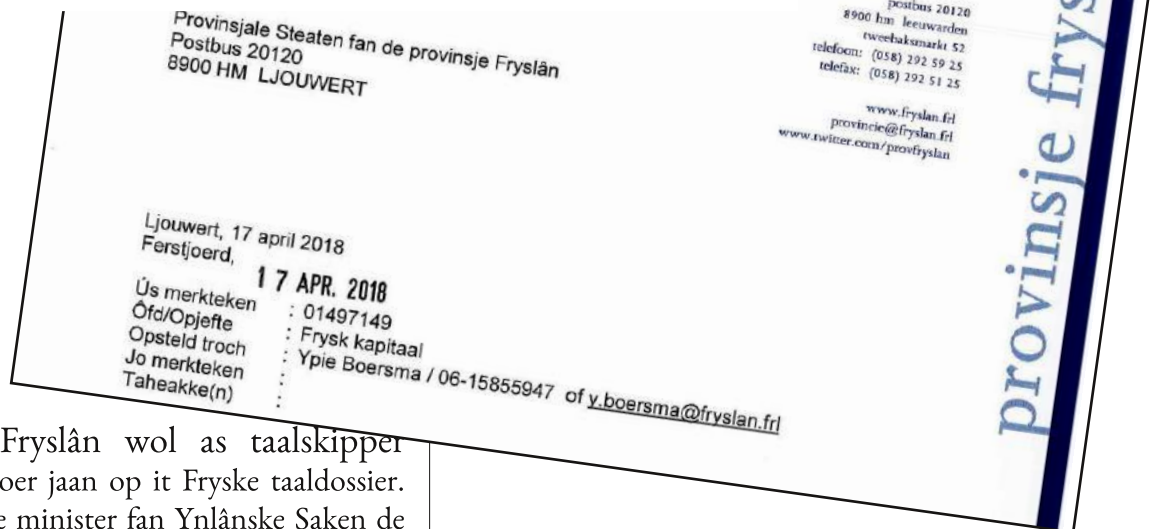
As mem oan de ein fan de dei dan noch net hielen-
dal 'stikken' wie en as it lije koe, gong se meastal win-
terdeis ien jûn yn de wike nei de frouljusferieniging. En
wiene der noch wat mear útspattingen mooglik, dan
kaam it koar ('Halleluja') of de gymnastykferiening
derby.

Ja, tiden hawwe tiden ...

** Yn 1976 kaam Jan Hiemstra (1943) mei syn frou yn
Frjentsjer te wenjen en dêr wenje se noch. Jan Hiemstra
hat les jûn oan skoallen foar algemien fuortset ûn-
derwiis (Frjentsjer) en middelber beropsûnderwiis
(Snits). Yn syn frije tiid stiet er graach op it keats- en
fuotbal fjild en is ek noch es-basblazer. Hy hat boppedat
de jubileumboeken 'Bûkelje en Boppeslaan' en 'Fol
Faasje Fierder' skreaun foar KF Easterein (keatsfer-
iening Easterein, oprjochte yn 1904) en meiwurke oan
'Wilhelmina 1898-1998' (oer it muzykkorps fan Eas-
terein). Hiemstra hat jierren ponghâlder fan de Afûk
en foarsitter fan de Rabobank Frjentsjer en omkriten
west. Oant 2017 wie er foarsitter fan it keatsmuseum te
Frjentsjer.*

Stân fan saken taalskippersrol fan de provinsje

Achte Steateleden,

De provinsje Fryslân wol as taalskipper graach mear stjoer jaan op it Fryske taaldossier. Yn maart 2017 hat de minister fan Ynlânske Saken de by de Wet gebrûk Fryske taal (WGFT; taalwet!) oanbelangjende gemeenten ynformearre oer de rol dy't de provinsje Fryslân as taalskipper op har nimme sil², dat yn neifolging op in earder advys fan it advysorgaan DINGtiid (feroarjng en ferbettering, septimber 2015)³. It advysorgaan konstatearre dat der in better stjoer op it Fryske taaldossier nedich wie. Neffens DINGtiid kin it mear de klam lizzen op taken en ferantwurdlikheden helpe it 'skûtsje fan it Frysk' op koers te hâlden. Yn oerlis mei it Ryk is ôfpraat dat de provinsje op grûn fan har besteande rol en posysje de meast fanselsprek-kende partij is om dy rol fan taalskipper op har te nim-men. It Frysk is in kearnwearde fan de provinsje Fryslân.

Neffens it Ryk en de provinsje moat de taalskipper:

- stjoere op gearwurking
- stjoere op realisaasje fan ôfspraken
- rapportearje oer fuortgong útfiering Be-stjoersôfspraak Fryske taal en Kultuer (BFTK)
- mei-inoar langetermynaginda opstelle
- boargje útfiering langetermynaginda

De taalskipper kin sa oangeande de WGFT in ympuls jaan oan ynterbestjoerlike gearwurkingen, in positive ynfloed hawwe op de effektiviteit fan it Frysk taalbe-lied. Op dit stuit binne wy as tarieding om kommen ta in nije Bestjoersafpraak Fryske Taal en Kultuer (BFTK) 2019 — 2023 ek yn oerlis mei it Ryk hoe de rol fan 'taalskipper' fierder it te fierjen. Yn de nije BFTK sil de rol fan de taalskipper, de taken en ferantwurdlik-heden hjirby dan ek in plak krije.

Omdat it Steatekomitee Frysk de deputearre yn ien fan har gearkomsten ein 2017 frege hat mear oer de rol fan

taalskipper te fertellen, wolle wy no net langer wachtsje oant de nije BFTK der ein 2018 is. Mei dit skriuwen wolle wy jimme alfêst op 'e hichte stelle fan de rol fan de taalskipper oant no ta. Hjirûnder beskriuwe wy dan ek yn it koart inkelde saken dy't wy op dat mêd de lêste tiid dien hawwe.

Bestjoerlik oerlis Mei-inoar foar it Frysk

Yn 2017 hat der ûnder foarsitterskip fan ús kommissaris fan de Kening twa kear (7 july en 19 oktober) in be-stjoerlik oerlis (Mei-inoar foar it Frysk) mei de wet-hâlders Frysk⁴ west. Dêrby binne ek de bestjoerders fan Wetterskip Fryslân, de Veiligheidsregio en de FUMO as by de taalwet behelle bestjoersorganen útnûge. By dizze bestjoerlike oerlizzen is wiidweidich praat oer de stân fan saken oangeande de ymplementaasje fan de taalwet, mar bygelyks ek oer de rol fan taal, de konklúzjes fan it taalsurvey fan de Fryske Akademy (op basis fan de pu-blyksferzje) en de foarbyldfunksje fan de provinsje en oare oerheden by it brûken fan it Frysk. Troch yn alle oerlizzen eksplisyt yn te gean op de stân fan saken fan de ymplementaasje fan de WGFT besiket de provinsje aktyf te stjoeren op it realisearjen fan ôfspraken út de taalwet. Oan de ein fan 2017 hat 70% fan de gemeen-ten, dy't ûnder de WFGF falle yn neifolging fan kêst 5, in taalbeliedsplan Frysk en in taalferoarjng. De oare gemeenten binne der al mei dwaande of binne fan doel om dat yn 2018 te realisearjen. Yn april en oktober steane der foar 2018 wer twa bestjoerlike oerlizzen yn de aginda's. Foar dy oerlizzen is ek it advysorgaan DING-

¹ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2014-17562.html>

² Brief minister Plasterk, 31 maart 2017

³ <https://dingtiid.frl/advys-feroarjng-en-ferbettering/>

⁴ De waadeilannen en Weststellingwerf binne frijsteld, neffens WGFT kst 5.3.

tiid nûge oanwêzich te wêzen. Dêrnjonken hat de deputearre no ek trije kear jiers struktureel oerlis mei it bestjoer fan DINGtiid om yn petear te gean oer advizen en/of oare ûntwikkelingen op it mêd fan it Frysk. Ek wolle wy by de kommende bestjoerlike oerlizzen Mei-inoar foar it Frysk mei-inoar komme ta in langertermynaginda foar gemeenten en oare bestjoersorganen.

Werbeneaming bestjoer DINGtiid

Nei in perioade fan fjouwer jier hat DS ein 2017 it ministearje fan Ynlânske Saken (koördinearjend ministearje oangeande it Fryske taaldossier) advisearre it bestjoer fan it oan de WGFT ferbûne advysorgaan DINGtiid op 'en nij te beneamen. Om foar te kommen dat it hiele bestjoer yn ien kear ferfongen wurde moat, is derby wol it advys jûn om yn de kommende jierren alle jierren ien of twa bestjoerslid(liden) te ferfangen, sadat der oan de ein fan de kommende perioade in foltallich nij bestjoer sit. De ministerried hat der ein 2017 mei ynstimd en it beslút is yn jannewaris yn de Staatscourant publisearre.⁵ Op grûn fan de rol fan taalskipper sil de provinsje yn oerlis mei oanbelangjenden foar de simmer fan 2018 mei in advys oan it Ryk komme hokker nije leden te beneamen.

Bestjoerlike oerienkomsten weryndieling

As taalskipper besiket de provinsje ek oan te trunen op gearwurking op it mêd fan it Frysk. Op 17 novimber lêstlyn is, sa as wy jo ek al ynformearre hawwe⁶, de bestjoerlike oerienkomst Frysk taalbelied yn de nije gemeenten Ljouwert en Súdwest-Fryslân en yn de nij te foarmjen gemeente Waadhoeke tekene. Dy oerienkomst binne wy mei it Ryk en oanbelangjende gemeenten dy't ûnderdiel binne fan de Wet fan 8 maart 2017 ta weryndieling (Staatsblad- 2017, 104) oangien. De oanbelangjende partijen (gemeenten, provinsje & Ryk) binne mei de bestjoerlike oerienkomst ûnder oare oerien kommen mei-inoar te stribjen nei Frysk taalbelied dat op it Europeesk Hânfêst en de BFTK oanslút.

By de weryndieling fan de D(D)FK-gemeenten binne wy ek dwaande om foar de ein fan dit jier mei-inoar te kommen ta in bestjoerlike oerienkomst Frysk taalbelied foar de nij te foarmjen gemeente Noardeast-Fryslân.

Stipe gemeenten ymplemintasje taalwet

Dêrnjonken hat de provinsje as motivearjend taalskipper de ôfrûne perioade ek gemeenten en oare by de taalwet oanbelangjenden stipe om ynfolling te jaan oan kêst 5 fan de WGFT. Oanslutend op ús koalysje-

akkoart resultaat 15 en op basis fan it beliedsbrieff *Mei Hert, Holle en Hannen* en it *Deltaplan Frysk*, dat dêr ûnderdiel fan is, hawwe yn 2017 de gemeente it Hearrenfean en de D(D)FK-gemeenten finansjele stipe fan de provinsje krigen. Om dy stipe ek oan oare gemeenten en oanbelangjende bestjoersorganen jaan te kinnen binne wy drok dwaande om in ienfâldige tydlike regeling 'Mei-inoar foar it Frysk' op te setten. By it opsetten fan dy regeling wurdt goed sjoen nei de suksesfaktoaren fan it lepen Mienskipfûns (IMF). Wy wolle nammentlik dat it foar de beheinde doelgroep (gemeenten en bestjoersorganen behelle by de ymplemintasje WGFT) by it praktisearjen fan harren eigen foech, net dreech weze moat om foar provinsjale stipe yn 'e beneaming te kommen. Mel it útfieren fan de noch op te setten regeling 'Mel-inoar foar it Frysk' wolle wy sa fierder ynfolling jaan oan it realisearjen fan it koalysje-akkoart 2015 — 2019 Mei elkenien foar elkenien, resultaat 15: *Wy befoarderje dat de ferskate oerbheden yn Fryslân ek sels it Frysk aktyf brûke. Yn de Wet Gebrûk Fryske Taal is opnommen dat ek desintrale oerbheden in soarchplicht foar de Fryske taal en kultuer hawwe. Wy sille dat yn oparbeidzjen mei gemeenten (en oare oerbheidsorganen) regelje".*

Bestjoersôfspraak Fryske taal en Kultuer (BFTK)

Omdat it Ryk en de provinsje tegearre soarchplicht hawwe foar de Fryske taal en kultuer meitsje wy dêr periodyk yn de BFTK ôfspraken oer. Dy ôfspraken binne basearre op de troch Nederlân ratifisearre maatregels út it Europeesk Hânfêst foar regionale talen of talen fan minderheden⁷. Yn oerlis mei de provinsje wurdt troch it Ryk periodyk rapportearre oer de fuortgong fan de útfiering fan de BFTK.

Op 28 augustus 2017 binne de fragen oangeande de tuskenevaluasje Fryske taal en kultuer fan de BFTK 2013 — 2018 troch minister Plasterk beantwurde.⁸ De tuskenevaluasje fan de BFTK wie yn desimber 2016 nei de Twadde Keamer stjoerd.⁹ Yn oerlis mei it Ryk binne wy sûnt de hjerst fan 2017 drok dwaande om yn oerlis mei ferskate belanghawwenden te kommen ta in nije BFTK (2019 — 2023). De minister fan Ynlânske Saken hat yn febrewaris fan dit jier ek de Twadde

⁵ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2018-4300.html>

⁶ brief PS 01475985, 19 desimber 2017, sjoch ek:

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2017-69672.html>

⁷ <http://wetten.overheid.nl/BWBV0001223/1998-03-01>

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2017/08/28/beantwoording-kamervragen-overtussenevaluatie-friese-taal-en-cultuur/beantwoording-kamervragen-over-tussenevaluatie-friese-taal-en-cultuur.pdf>.

Keamer ynformearre oer it proses om te kommen ta in nije BFTK.¹⁰

By it ta stân kommen fan de nije BFTK hat ek ferskate kearen in petear west mei fertsjintwurdigers fan it Steatekomitee Frysk. Ek hawwe yn it tariedingsproses de oanbelangjende ministearjes (njonken it koördinearjende ministearje Ynlânske Saken, ek OCVV en J&V) foar in amtlike wurkbesite yn Fryslân west. Sy koene sels yn de kunde komme mei it plak fan it Frysk yn it gerjocht, it ûnderwiis Frysk op in middelbere skoalle en it plak fan it Frysk by Omrop Fryslân. By dy besite is ek it advysorgaan DINGtiid behelle. Lykas yn de WGFT oanjûn is, wurdt ek besocht om de advizen fan DINGtiid by de nije BFTK mei te nimmen.

Foar de ein fan 2018 sil nei ferwachting de BFTK troch de minister fan Ynlânske Saken en ús Kommisaris tekene wurde. Ek nei it ta stân kommen fan de nije BFTK wolle wy as provinsje trochgean mei it stjoeren op de realisasje fan makke ôfspraken. Sa as oanjûn sil yn de nije BFTK de rol fan de taalskipper ek in plak krije. Wy sille jimme op 'e hichte hâlde fan fierdere ûntwikkelingen.

Taalplan Frysk

Yn de nije BFTK sil fansels ek it ûnderwiis yn it Frysk in wichtich plak krije. Mei it Taalplan Frysk wurdt troch de provinsje útfiering jûn oan it provinsjaal fêststellingsbelied en de byhearrende *Beleidsregel voor het verkrijgen van ontheffing voor het vak Fries in het primair en voortgezet onderwijs* (Provinciaal Blad, 25 juny 2015). Sûnt april 2016 hawwe minsken fan it Lektoraat Taalgebruik en Leren fan NHL Stenden Hegeskoalle alle skoallen yn Fryslân, dy't ûnder de Wet op het Primair Onderwijs (WPO) en de Wet op het Voortgezet Onderwijs (VVVO) falle, besocht en harren troch de Taalplan Frysk-proseduere laat. Troch de erkend neutrale posysje fan it Lektoraat koene de meiwurkers foar alle skoallen objektyf yn kaart bringe hoe't it ûnderwiis foar wat it Frysk oanbelanget, ynrjochte is. Alle skoallen binne ûnderwilens besocht. Op inkelde tsientallen skoallen nei (om't sy de folsleine proseduere noch net trochrûn hawwe) hawwe Deputearre Steaten foar alle skoallen in profyl fêststeld. De lêste besluten deroer sille nei alle gedachten binnen twa moannen nommen wurde.

De skoalbesiten hawwe in soad kwantitative en kwalitative data oplevere der't in protte ynformaasje út te heljen falt. Om't dy ynformaasje goed útwurke en analysearre wurde moat, hawwe wy it Lektoraat Taalgebruik en Leren de opdracht ferliend om in beskriuwend rapportaazje oer alle ophelle resultaten op

te stellen. De rapportaazje jout ús in goed byld fan en ynsjoch yn de stân fan saken oangeande it Frysk yn it ûnderwiis op dit stuit. Ek draacht it by oan in goede tarieding fan in de twadde Taalplan Frysk-omgong (mei skoalbesiten yn 2020-21 en 2021-22), de mooglike wiziging fan de kearndoelen foar it Frysk, it optimalisearjen fan it oanbod fan materialen, neiskoalling en begelieding. Dat draacht by oan it doel dat skoallen yn it Fryske Taalgebiet, dêr't by de earste Taalplan Frysk-omloop fan bliken die dat sy noch net alle kearndoelen foar it Frysk hellen, mear wurk fan it Frysk meitsje moatte sadat sy nei uterlik trije Taalplan Frysk-sykly (2030) wol alle kearndoelen foar it Frysk helje. It rapport wurdt yn july 2018 ferwachte en sil nei fêststelling troch ek iepenbier publisearre en mei jimme dield wurde. Ek sille wy de gemeenten oangeande de ûntwikkelingen op it mêd fan it Frysk yn it ûnderwiis noch skriftlik ynformearje oer it Taalplan Frysk.

Stân fan saken Taalsurvey

Dêrnjonken is de Fryske Akademy dwaande mei de lêste faze fan it Taalsurvey, it opleverjen fan it einrapport oer de algemiene stân fan de Fryske taal. Dat kostet wat mear tiid as de Akademy yn earste ynstânsje rûsd hie; yn it brief fan 11 july 2017, dy't wy jimme stjoerd hawwe, wurdt desimber 2017 neamd. Dat is mei in heal jier opskood nei 1 july 2018. Sadree't de einrapportaazje oplevere is, sille wy jimme de útkomsten sa gau as mooglik takomme litte.

Mear stappen nedich

De minister fan Ynlânske Saken folget de rol fan taalskipper mei belangstelling en is fan doel om yn 2019 (ein fan it jier) in earste evaluaasje fan dy rol útfiere te litten.¹¹ Yn dit brief hawwe wy besocht in koart oersjoch te jaan fan de ferskate stappen dy't wy oan no ta set hawwe om aktyf ynfolging oan de rol fan taalskipper te jaan. Fansels binne wy der noch net. Om better hannen en fuotten te jaan oan de rol fan taalskipper binne wy sa as wy yn it begjin fan it brief al oanjûn hawwe, dwaande om yn oerlis mei it Ryk konkreet te meitsjen hoe't wy de rol fan taalskipper fierder oppakke kinne. De taken en ferantwurdlikheden fan de

⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2016/12/02/tussenevaluatie-bestuursafpraak-friesetaal-en-cultuur-2013-2018/tussenevaluatie-bestuursafpraak-friese-taal-en-cultuur-2013-2018.pdf>.

¹⁰ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2018Z03351&did=2018D06707

¹¹ <https://dingtiid.frl/wp-content/uploads/2018/02/Getekende-brief-aan-DINGtiid.pdf>

taalskipper sille dan ek in plak krije yn de nije BFTK. De rol fan de taalskipper by it stjoeren fan it Fryske taalskûtsje is derby neffens de provinsje ek net beheind ta gemeenten en bestjoersorganen lykas Wetterskip Fryslân allinne. Ek de rjochtbank en taalynstituten en oare beslutsenen by de hjoeddeiske en de nije BFTK hawwe dêr bygelyks in plak yn.

Op grûn fan ús fyzje, dat ek op de langere termyn de Fryske taal fan grutte wearde is yn in Fryske meartalige kontekst, wolle wy graach mear stjoere op gearwurking en op it realisearjen fan ôfspraken.

Foar no hoopje wy dat wy jimme foldwaande ynformearre hawwe oer de rol fan de taalskipper oant no ta.

Deputearre Steaten fan Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, foarsitter

R.E. Boulus-Riemersma, MBA MCM, sekretaris

Stribje nei Fryske ynspeksje op skoalle

Fan de learlingen dy't fan skoalle komme, is 85 persint noch altiten *analfabeet* yn harren memmetaal.

'Hollânske' ynspeksje hat fertrouwen ferlern

Yn de LC stiet op 21 septimber in artikel mei de kop: 'Inspectie pakt het Fries weer op'. Monique Vogelzang, ynspekteur-generaal fan de ûnderwiisynspeksje, bewarde in dei earder op in ûnderwiiskonferinsje fan de provinsje dat de ynspeksje wer omtinken oan it Frysk jaan soe.

Dat soe dan in grutte stap foarút wêze, want de ynspeksje hat it ûnderwiis yn Frysk al jierrenlang net kontrolearre. Dat is dan ek ien fan de grutte oarsaken dat it ûnderwiis yn it Frysk op de measte skoallen sa slim ferwaarreaze is. It resultaat is dan ek dramatysk: 85 persint fan de learlingen dy't fan skoalle komme, binne noch altiten *analfabeet* yn harren memmetaal.

Dochs binne de wurden fan de ynspekteur-generaal in spultsje fan kâlde fuotten. Hja sil wol in nij ûndersyk dwaan litte, mar it ynspeksjebelied sil neffens har gjin 'handhavingskarakter' krije. It wurdt noch slimmer as se mei in Hollânske arrogânsje fan Tilroeânske omfang oankundiget dat der fan har gjin wurd Frysk te ferwachtsjen is. En as der yn Fryslân in rapport yn it Frysk ferskynt, sil se dêr earst in oersetting fan ôfwachtsje ear't se dat in each weardich achtet (in 'lytse bykomstichheid': it op dy dei presintearre rapport fan de provinsje 'It is mei sizzen net te dwaan' is sels ek yn it Hollânsk skreaun en letter yn it Frysk oerset!).

Moai wis dat dizze ynspekteur-generaal ek noch alle begryp hat foar skoallen dy't in lange noas nei de provinsje útstekte om provinsjaal subsidzje foar it Frysk op te striken, mar der neat oan dogge en de bern efter de telefyzje sette om harren nei *Tsjek* sjen te litten. Mei as ymplisyt boadskip foar de bern dat it Frysk winliken net in sprût wurdig is.

Sa wurdt de diskriminaasje fan de memmetaal fan de bern (en fan de bern sels) wer ris op ferhoalen wize yn praktyk brocht.

De 'Hollânske' ynspeksje hat it fertrouwen ferlern en leit allinnich swiere sankjes op as in skoalle te min prestaasjes leveret op it mêd fan 'taal' (= Hollânsk) en fan 'rekenen'.

Wy kinne better stribje nei in eigen Fryske ynspeksje foar it ûnderwiis (yn alle leargebieten!), dy't keppele wurdt oan in eigen Frysk ûnderwiisministearje. Lykas yn de Dútske dielsteaten of yn de Switserske kantons, want baas op eigen hiem is noch altiten it bêste...

PITER DYKSTRA

Mitselwier

Friesch Dagblad, 18 april 2018, pagina 1.

Scholen krijgen twaalf jaar voor doelen Fries

• Feriening Frysk Underwiis en SisTsiis: 12 jaar is veel te lang

Jan Ybema

Leeuwarden | Alle scholen in het Friese taalgebied hoeven pas in 2030 alle kerndoelen voor het vak Fries te halen. Dat staat in een brief van Gedeputeerde Staten (GS). Het is voor het eerst dat GS concreet maakt op welke termijn scholen aan de eisen moeten voldoen.

Van alle Friese scholen in het basis- en voortgezet onderwijs is in kaart gebracht hoe het ervoor staat met het vak Fries. Waar kerndoelen nog niet gehaald worden, hebben scholen een ontheffing gekregen. Vrijwel alle scholen hebben intussen een Taalplan Frysk opgesteld.

Uitvoering daarvan moet ervoor zorgen dat het niveau van het vak Fries gestaag vooruit gaat. Over vier en acht jaar worden de prestaties opnieuw geïnventariseerd en pas na de derde cyclus van vier jaar, in 2030, moeten scholen hun zaken dan helemaal op orde gekregen hebben.

De provincie is wettelijk bevoegd

om scholen te verplichten alle kerndoelen voor het Fries meteen te halen, maar kiest voor verleiding en geleidelijkheid in plaats van dwang.

Taalplancoördinator Albert Walsweer van het lectoraat Taalgebruik en Leren aan de NHL in Leeuwarden vindt het doel van het provinciale beleid niettemin ambitieus. „Dêr bin ik bliid mei. De termyn dy't de provinsje stelt, liket my ferstannich. Guon skoallen moatte fier wei komme en it is net realistysk om se fan 'e flier op 'e souter springe te litten.”

Veel te traag

Integendeel, vindt Sytze T. Hiemstra, bestuurslid van de Feriening Frysk Underwiis en ook van de stichting SisTsiis. „It is fierste traach en fierste min. Dit moat yn fjouwer jier klear wêze.” Vanuit de provincie geredeneerd is het wel „in stapke foarút”, maar onderwijs in de eigen taal is een mensenrecht en dat kan niet wachten, benadrukt hij.

In juli volgt een rapportage over de resultaten van de afgelegde schoolbezoeken. Die moet helpen het aanbod aan lesmaterialen, nascholing en begeleiding te verbeteren, hopen GS.

Geart Tigchelaar
Ken. Wilhelmijnstrjitte 35
8862 SH Harns

Gemeente Smellingerlân
Gauke Boelensstrjitte 2
9203 RM Drachten

Underwerp: Frysk taalbelied

Harns, 7-06-2018

Rju achte hear/mefrou,

Mei't ik nominearre wie foar de Rink van der Veldepriis, haw ik kontakt hân mei jim as gemeente Smellingerlân.

Dêr foel my by op dat it Fryske taalbelied sa't ik dat yn jimme haadline-akkoart (sjoch taheakke) fûn haw en yn de [feroarderings](#) fan it gebrûk Fryske taal yn jim gemeente net folge wurdt. Jim belied is nammentlik folgjend, mar yn 'e kommunikaasje oer de nominearring krige ik hieliten yn it Nederlânsk antwurd.

Dêr kaam nochris by dat ik my bot fernuvere haw oer it feit dat parseberjochten oangeande de priis yn it Nederlânsk wienen. De earste oer de bekendmaking wie noch wol twatalich omstoerd, mar dy oer de winner en ek de oprop foar it skriuwen fan in kroechferhaal foar de Wike fan Rink dy't organisearre wurdt, is Nederlânsktalich. Mei it each op de Fryske skriuwer Rink van der Velde begryp ik dat net alhiel en soe om dy reden graach witte wolle wêrom't besletten is dat yn it Nederlânsk te dwaan.

Tank yn 't foar en mei freonlike groet,

Geart Tigchelaar

Piter Dykstra yn Fryslân Hjoed oer de ûnderwiiskonferinsje yn Thialf op 20 septimber

Oan it lyntsje

It hat even stil west oan it Fryske ûnderwiisfront. De striders fan Sis Tsiis, dy't yn desimber 2016 trijehûndert minsken op 'e lappen krigen foar de fakkeltocht foar Frysk as in minskerjocht, hawwe har dêrnei noch in pear kear mei in spandoek oppenearre, – by de lanlike D66-gearkomste yn it WTC, de Sinteklaazeyntocht yn Dokkum en de earste fideoopôfzypresintaasje fan Lân fan Taal op de Aldehou – , mar in massale demonstraasje is der oant no ta net fan kommen.

In mei goede arguminten ûnderboud beswierskrift dat Sis Tsiis by de provinsje yn'tsinne hie, waard om prosedurele redenen ôfwisd. Se krigen doe te hearren dat wol har krewearjen mear sukses hawwe, in rjochtspersoan lykas in stifting mear fertuten docht as in aksjegroep. Sis Tsiis hat dy goerie opfolge mei as gefolch dat it bestjoer in pear kear by deputearre Sietske Poepjes om 'e tafel oanskowe mocht. Poepjes wie fergulde mei dy 'input' – sa koe se in better sicht krije op de problematyk en har foardiel dermei dwaan.

De wichtichste eask fan Sis Tsiis is koartsein: alle ûnthefingen dy't skoallen krije fan it jaan fan Frysk moatte fan tafel, leaver hjoed as moarn. En har sterkste argumint: les yn de memmetaal is in minskerjocht. Dúdliker kin it net sein wurde.

“Sis Tsiis moat wer oproppe ta aksje

It probleem is fansels dat der in situaasje groeid is dy't optilt fan de útsûnderingen op dy regel. Jo soene sizze kinne, dat binne stik foar stik ûntdúkingen, mar de provinsje en de ynspeksje hawwe dy wollens en wittens tastien en mei it eufemisme ûnthefingen oantsjut. Dy binne net mei ien pinnestreek ûnjildich te ferklearjen. En dus hat de deputearre yn har rol as 'Taalskipper' in ploech ûnderwiiskundigen opdracht jûn te ynventarisearjen hoe't de lappetekken oan ûnthefingen der krekt útsjocht.

It resultaat is dellein yn it *Taalplan Frysk*, yn july komt it rapport út. Op grûn dêrfan kinne dan skoalsgewis ferbetteringsprojekten ynsjet wurde, dy't der lang om let ta liede moatte dat yn 2030 alle ûnthefingen ôfskaft wêze sille. Albert Walsweer, de koördinator fan it *Taalplan*, neamt dat ambisjeus fan de provinsje. Jo kinne nammers net fan de fier op 'e souder stappe.

Mar ambysjes fan de polityk rikke nea fier, om 'e fjouwer jier binne der net allinne ferkiezingen, mar wurdt der mei it ryk, dat it lêste wurd hâldt, ek wer in nije bestjoersferienkomst sletten.

Noch trije kolleezjes fan de provinsje en wa wit noch mear fan it ryk te gean: hoesfolle kin der yn tolve jier net by- en ôfsteld wurde?

Op itnijs.frl, de digitale nijskrante fan de Ried fan de Fryske Beweging, wurdt de belofte om yn 2030 alle basis-skoallen gjin ûnthefingen mear ta te stean as in sukses fan Sis Tsiis betitelle. Sa gau sil de Ried dochs net ynsklike?

It is gjin sukses, mar in 'zoethoudertje': 'sjoch, wy dogge ús bêst...' Jawis, dat hat noch nea oars west, mar hieltyd gong de provinsje omlizzen foar de easken fan de ûnwillingen. Mei de taktik fan 'tuikje tuikje' hâldt se Sis Tsiis no ek wer oan it lyntsje. It sil net tafalle om tsjin sa'n moai as kado ferklaaid 'zoethoudertje' juridysk wat út 'e wei te setten, sa't de stifting hopet mei in berop op de minskerjochten. Mar in demonstraasje machtiger as dy fan de desimber okkerjiers is in sinjaal.

Gjin better momint as de simmer fan Lân fan Taal.

pieterjan.de.groot@planet.nl

Reaksje FFU op ‘Taalplan Frysk’

Ynlieding

Op it earste gesicht liket it *Taalplan Frysk* in ridlik goed plan. Neffens de ynspeksjeferslaggen giet it ommers lang net goed mei it ûnderwiis yn it Frysk en om dêr ferbettering yn it bringen, is troch de provinsje besletten om ûndersyk te dwaan nei de begjinsitaasje fan de skoalle op it mêd fan it Frysk. De skoallen wurde yn dat plan oproppen om yn de kommende tolve jier ekstra tiid en enerzjy te stekken yn it ûnderwiis yn it Frysk en om te besykjen de kearndoelen better yn it skoalprogramma te yntegrearjen. It hâlden fan in o-mjitting (it fêststellen fan de begjinsituasje) waard útbestege oan de NHL en dat liek net ûnferstannich, omdat it ûndersyk dan ûnôfhinklik útfierd wurde kinne soe troch minsken mei ûnderwiisûnderfining.

It skynt lykwols mear as dat it is. Is it wer it safolste besykjen – en no dan echt? – om sûnder in dúdlike ymplemintaasjestrategy de situaasje fan de histoaryske efterstelling fan it Frysk yn it ûnderwiis te trochbrekken? Sûnt 1800 is it Frysk yn it ûnderwiis winliken ferbean en ek nei de ferplichting fan de taal (as fak) yn it basis- en fuortset ûnderwiis (1980 en 1993) is der neffens in pear ynsidintiel útbrochte ynspeksjerapporten op de measte skoallen noch lang gjin sprake fan emansipaasje. Sa wurdt yn it ynspeksjeferslach út 2001 al konstatearre dat it ynnovaasje proses stykjen bleaun is yn 'e inisjaasjefaze en dat fan in doelbewuste ymplemintaasje en evaluaasje fan it Frysk noch net praat wurde kin. Yn 2006 hat de ûnderwiisynspeksje al in o-mjitting útfierd sûnder dat dêr belied op makke wurden is. It Frysk is, nettsjinsteande de wetlike ferplichting, noch altiten fierhinne ôfhinklik fan de persoanlike ambysje fan inkelde bestjoersleden en fan guon ûnderwiisminsken.

Op himsels is der út soarte neat mis mei de ambysje fan minsken mei it hert op it goede plak, mar de fraach moat steld wurde hoe effektyf oft de yn it *Taalplan* neamde beskieden maatregels wêze sille om dat needsaaklike emansipaasje proses op 'e gleeed te helpen. Nei

de o-mjitting sil de provinsje neffens it *Taalplan*:

a. de ynspeksje ynformearje oer de ûntheffings, mar wy freegje ús dêrby ôf oft de ynspeksje tenei it ûnderwiis yn it Frysk no al of net yntegraal belûke sil by de *kwaliteitsbeoordeling*.

b. skoallen dy't it better dogge, finansjeel beleanje. Mar wat bart der as de provinsje en in skoalle it net iens binne oer wat der bedoeld wurdt mei in begryp as 'relatief veel' ûnderwiis yn it Frysk?

c. Frysk 'op maat' jaan kinne troch it oanbod better op learlingen en kearndoelen ôf te stimmen. Soks set neffens ús de wrâld flink op syn kop, want kearndoelen jilde foar *alle* skoallen ommers as in *mienskiplike* en *minimale* oanbodferplichting. En dan is it de taak fan de skoallen om it ûnderwiis sa te jaan dat ek *alle* learlingen de kâns krije yndividueel in sa heech mooglik nivo te berikken.

It fierde ûnderwiisbelied fan 1980 ôf¹

Yn dizze paragraaf sette wy de maatregels fan de oerheid op in rychje dy't troch de tiid hinne nommen binne om it Frysk yn it basisûnderwiis in 'goed' plak te jaan.

- 1980: It Frysk wurdt in *ferplichte regulier* fak yn it basisûnderwiis mei as argumint dat soks in stipe is foar it 'functioneren van het Fries, onder de erkenning dat de Friese cultuur zich binnen het Nederlandse cultuurgebied primair door de Friese taal manifesteert'.

- 1993: De kearndoelen Frysk binne *spegele* oan dy foar it Hollânsk (hawwe deselde ynhâld).

- 1998: By de twadde generaasje kearndoelen bliuwe dy foar it Frysk fan *itselde nivo* as dy foar it *Hollânsk* ('Nederlands'). Op grûn fan de wetstekst ûntstiet der

¹ Sjoch ek: Th. Dykstra, *Makabere dûns om de kearndoelen Frysk binne. In oersjoch fan hoe't polityk (oerheid) en skoallen omgeane mei de kearndoelen Frysk foar it basisûnderwiis yn it tiidrek 1993-2017*; 71 siden (2017; útjefte yn eigen behear).

Op tongersdeitemiddel 20 septimber 2018 organisearret de provinsje Fryslân tegearre mei de Ynspeksje fan it Underswiis in konferinsje oer it Frysk yn it Underswiis.

Inkele ûnderwerpen dy't behandle wurde sille binne it Taalplan Frysk (riseltaten en it ferfolch), it ûndersyksramt foar it Frysk fan de Ynspeksje fan it Underswiis en de ferjining fan de kearndoelen foar it Frysk.

Datum : tongersdei 20 septimber 2018
Plak : Thialf, Pim Mulierlaan 1, 8443 DA It Hearrenfean

Programma
Fan 12:00 oere ôf Lunsj en ynformeel programma.
13:30 oere Untfangst foar ynhâldlik programma.
14:00 oere Welkom.
14:05 oere Iepening troch Kommissaris fan de Kening
14:15 oere Presintaasje oer de riseltaten fan it Taalplan
Frysk troch projektlieder Albert Walsweer
(NHL Stenden Hogeskoalle).
14:35 oere Oanbieding Taalplan Frysk-rapport oan deputearre Sietske
Poepjes en ynspekteur-generaal Monique Vogelzang.
14:45 oere Taspraak fan mefrou Vogelzang oer de rol fan de
Ynspeksje fan it Underswiis oangeande it Frysk.
15:05 oere Skoft.
15:30 oere Taspraak fan mefrou Poepjes oer it ferfolch fan it
Taalplan Frysk.
15:50 oere Presintaasje fan Kurrikulum.frl troch projektlieder
Anita Oosterloo.
16:10 oere Ofsluting.
16:15 oere Borrel.

Troch hjir te klikken kinne jo jo oanmelde.

Mei freonlike groetnis,

Sietske Poepjes, deputearre provinsje Fryslân
Monique Vogelzang, ynspekteur-generaal Ynspeksje fan it Underswiis

Op donderdagmiddag 20 septimber 2018 organisearret de provinsje Fryslân samen met de Inspectie van het Onderwijs een conferentie over het Fries in het onderwijs.

Enkele onderwerpen die behandeld zullen worden zijn het Taalplan Frysk (resultaten en het vervolg), het onderzoekskader voor het Fries van de Inspectie van het Onderwijs en de vernieuwing van de kerndoelen voor het Fries.

Datum : donderdag 20 septimber 2018
Plaats : Thialf, Pim Mulierlaan 1, 8443 DA Heerenveen

Programma
Vanaf 12:00 uur Lunch en informeel programma.
13:30 uur Ontvangst voor inhoudelijk programma.
14:00 uur Welkom.
14:05 uur Opening door Kommissaris van de Koning drs. A.A.M. Brok.
14:15 uur Presentatie over de resultaten van het Taalplan Frysk door
projectleider Albert Walsweer (NHL Stenden Hogeschool).
14:35 uur Aanbieding Taalplan Frysk-rapport aan gedeputeerde Sietske
Poepjes en inspecteur-generaal Monique Vogelzang.
14:45 uur Toespraak van mevrouw Vogelzang over de rol van de
Inspectie van het Onderwijs betreffende het Fries.
15:05 uur Pauze.
15:30 uur Toespraak van mevrouw Poepjes over het vervolg van
het Taalplan Frysk.
15:50 uur Presentatie van Kurrikulum.frl door projectleider.
Anita Oosterloo.
16:10 uur Afsluiting.
16:15 uur Borrel.

Door hier te klikken kunt u zich aanmelden.

Met vriendelijke groet,

Sietske Poepjes, gedeputeerde provincie Fryslân
Monique Vogelzang, inspecteur-generaal Inspectie van het Onderwijs

Programma fan de provinsjale ûnderwiiskonferinsje fan 20 septimber ...

lykwols misbegryp oer de fraach oft kearndoelen easken oan skoallen (in *oanbod*-eask) of easken oan learlingen (in *prestaasje*-eask) binne. In skoalbestjoer fan Ljouwert-Wurdum giet bygelyks út fan it lêste en protestearret tsjin de yn syn eagen net *helbere* (!) kearndoelen Frysk. In ferkearde ynterpretaasje fan dat bestjoer, omdat de kearndoelen gjin prestaasje-easken foar de bern binne, mar easken oan de learkrêften om ferantwurde differinsjearre ûnderwiis te jaan.

De provinsje jout lykwols belies. Deputearre Steaten kieze foar it loslitten fan de spegele kearndoelen Frysk mei as argumint dat de skoallen dan better motivearre wêze sille om ûnderwiis yn it Frysk te jaan. De oannommen útgangspunten fan lykweardigens en lykberjochting ('Fan Geunst nei Rjocht', 1983) wurde dêrmei folslein negearre.

- 2006: De Twadde Keamer stelt de tredde generaasje kearndoelen fêst. Dy foar it Frysk binne op in noch leger nivo as it Ingelsk (dus in 'frjemde' taal) brocht. Troch de aksje fan in provinsjale wurkgroep wurdt it kultuertaalnivo noch krekt hanthavene troch derop oan te stean dat it *skriuwen* yn de kearndoelen opnommen wurdt.

It gefolch dêrfan is statusferlies fan it Frysk en ymplisyt in beskate legitimaasje om it Frysk net serieuus te nimmen. It fak spilet gjin inkelde rol by de kwaliteitsbeoardieling fan it ûnderwiis. Dat is fan dy gefolgen dat de ynspeksje dêrnei ek gjin substansjele ferbettering konstatearje kin.

- 2014: De Twadde Keamer regelet op advys fan de sa-neamde 'Kommissje Hoekstra'

(a) in wetlike foechoerdracht nei de provinsje Fryslân foar it *fêststellen fan de kearndoelen Frysk* en
(b) skept de mooglikheid om neist folsleine ek *parsjele ûntheffing fan ûnderwiis yn it Frysk* te jaan.

- Ad a: Foar it fêststellen fan de kearndoelen waarden – nei oerlis mei de skoallen – de folgjende betingsten steld: 1. der moast *draachflak* foar yn de skoallen wêze en 2. it mocht *gjine ekstra* wurk jaan. Der waard net harke nei de krityk op de útstellen fan de *Ried fan Steat* (dat de ynspeksje it draachflak by de *befolking* net ûndersocht hat) en it *Konsultatyf Orgaan* (dat skoallen as útfierders fan it belied ûnrjochtlik in wetlik foech krije om sels oer it Frysk te kedizen en dêrmei op de stoel fan de wetjouwer sitten gean kinne. Ien en oar is yn striid mei de skieding fan de trije 'machten'. In opmerklik novum yn de wetjouwing!

- Ad b: De provinsje kriget de taak – nei oerlis mei it primêr ûnderwiis – yn in 'beleidsregel' de kritearia fêst

te stellen foar it jaan fan *folsleine* of *parsjele* ûntheffing as skoallen dêr om freegje.

Foar it each kriget de provinsje mear foech fan it Ryk (om it better dwaan te kinnen), mar dat foech wurdt troch alderlei betingsten sa sterk beheind dat der gjin sprake wêze kin fan foarútgong as skoallen in ôfwikend stânpunt hawwe. Mei dy oanpak kin de ryksoerheid as einferantwurdlike foar it ûnderwiis yn it Frysk sadwaande tenei maklik krityk op tekoartsjittend ûnderwiis yn it Frysk op de provinsje en de skoallen ôfskowe.

- 2015: De provinsjale 'Beleidsregel' foar it ferlienen fan ûntheffings yn it primêr en fuortset ûnderwiis giet út fan twa kritearia:

1. it behearskingsnivo fan it Frysk yn de (skoalle)mien-skip;

2. wat de skoalle al oan ûnderwiis yn it Frysk docht. Skoallen kinne foar *parsjele* ûntheffing kieze út in rige profilen (A oant en mei G) mei by elts folgjend profyl ien kearndoel minder. Te begjinnen by it *skriuwen* (B) en te einigjen by it oanbringen fan allinnich in *positive hâlding* (F) foar de Fryske taal (sûnder ûnderwiis yn dy taal te jaan). Profyl F is in ûnderwiiskundich djiptepunt en boppedat folslein yn striid mei de omskriuwing dat kearndoelen allinnich 'kwaliteiten fan learlingen op it mêd fan kennis, ynsjoch en feardichheden' binne. It isolearre en op himsels steand oanlearen fan in 'hâlding' foar it brûken fan in taal sûnder ûnderwiis yn dy taal te jaan, is boppedat ûnmooglik, ûnsinnich en net objektyf toetsber.

*De útslach fan in 'Tuskenrapportaazje' (maaie 2017) jout in ferbjusterjend byld. It behearskingskritearium liedt ta hiele grutte ferskillen tusken skoallen. It learen en brûken fan it Frysk wurdt opkeard troch skoallen de kâns te jaan om de bern net iens in passive behearsking fan it Frysk by te bringen. De fûnemintele flater dy't makke wurdt, is dat de grutte behearskingsferskillen by de bern fan 'e miet ôf oan net oplost wurde mei didaktyske (ynterne) differinsjaasje op **groeps- of klassenivo** lykas by alle oare fakken, mar mei in **taalpolitike maatregel** dy't dat folslein negearret. Dy maatregel hat in skynber ûnderwiiskundich 'jaske' oan yn de foarm fan differinsjaasje op **skoalnivo**: it soe pedagogysk-didaktysk net ferantwurde wêze om bern ûnderwiis yn it Frysk te jaan as de taal op skoalle en yn de buert mar in lyts plak ynnimt. In frjemde redenaaasje. Soe dy tinktrant bygelyks op it Ingelsk tapast wurde, dan kin de trijetalige skoalle wer twatalich*

*wurde, want it Ingelsk is (noch) gjin omgongstaal yn Fryslân. En wat it Hollânsk oanbelanget is it in wetlike eask om bern mei in saneamde 'taalachterstand' krekt **ekstra** les te jaan ynstee fan dat der kearndoelen 'Nederlandse Taal' skrast wurde. Der is dus dúdlik sprake fan in dûbelde taalmoraal, ta grutte skea fan it Frysk en de Fryske bern.*

Yn tsjinstelling mei differinsjaasje op groepsnivo (ek wol mikro-nivo) wurde by differinsjaasje op skoalnivo (ek wol (meso-nivo) de (grutte) ferskillen tusken de learlingen negearre en biedt it 'Taalplan' de skoallen de mooglikheid om (tydlik?) in unifoarm programma (ien fan de profilen) op in leech nivo te kiezen. De Frysktalige bern krije boppedat by in kar foar de profilen D, E en F gjin kâns om har ek de skriftlike feardichheden eigen te meitsjen. Dat is sûnder mear in foarm fan slimme kultuerpedagogyske ferwaarleazing mei op 'en doer negative gefolgen foar it Frysk as libbene (kultuer) taal. It relatyf lytse Fryske (minderheids)taalgebiet wurdt ûnderstek dien troch it jaan fan ûntheffings en dêrmei wurdt tagelyk it brûken fan it Frysk yn it iepenbiere libben yn Fryslân útholle.

*Faaks hat de provinsje it net sa bedoeld, mar it ferplichte **oerlis** mei fertsjintwurdigers fan it ûnderwiis yn Fryslân hat gjin goed dien oan de ferplichting om ûnderwiis yn it Frysk te jaan. As gefolch fan de anty-Fryske wetjouwing fan 2014 (betingsten by de foechoerdracht) lit de 'Beleidsregel 2015' him dan ek lêze as in stjerhûskonstruksje. Alles wurdt út de kast helle om skoallen ta te stean om sa min mooglik oan it Frysk te dwaan en dêrmei is it 'Taalplan Frysk' gjin stap foarút, mar earder in stap tebek.*

Sûnt koart hat de provinsje bekend makke, dat de skoallen nei de o-mjitting der wer 12 jier tariedingstiid by krije, mar sûnder in dúdlike ymplementaasje-stratezjy. Foar it basisûnderwiis (ferplichting 1980) betsjut soks aanst mei-inoar $38 + 12 = 50$ (!) jier efterstelling en foar it fuortset ûnderwiis (ferplichting 1993) $25 + 12 = 37$ jier en dan noch is it de fraach oft it klear komt. Sûnder de skoallen mei profyl A te koart te dwaan, betsjut in belied dat benammen rjochte is op it jaan fan mear (tariedings)tiid en dat rekken hâldt mei de reewilligens (beheinde ambysjes) fan skoallen in tige ûnwisse faktor om it Frysk in libbensfetbere takomst te jaan.

Hoe soe it moatte?

Yn it belied moat neffens ús net 'ûntheffing' fan ûn-

derwiis yn it Frysk sintraal stean ('Beleidsregel'), mar moat der mei faasje wurke wurde oan in **lykweardich** en **lykberjochtige** plak fan it Frysk yn in (yntegraal) meartalich ûnderwiiskonsept (trije- of meartalige skoalle).

Dêrta binne neffens ús de folgjende maatregels nedich:

1. By de beoardieling fan de **kwaliteit fan it ûnderwiis** yn Fryslân foarmet it Frysk tenei in yntegraal elemint. Effektyf tafersjoch troch de ynspekje is troch it ûntwikkeljen fan GRIP en oar toetsmateriaal sûnt 2010 mooglik. As it Frysk net meinommen wurdt yn de grûnwetlike plicht ta reguliere 'deugdelijkheidscontrole', dan hâldt it syn Jan poepsplak en wurde de ûngelikense taalferhâldings legitimearre en yn stân holden.

Ek foar de **skiednis fan de Friezen** moatte sadwaande kearndoelen ûntwikkele wurde (ferl. bgl. kêst 8 [1, g] fan it *Europeesk Hânfêst*) en likegoed foar de skoallen yn Fryslân dy't ûnder de *Wet op de Expertise-centra* (WEC) falle.

2. Foar it goed funksjonearjen fan in meartalich ûnderwiiskonsept is it net allinnich needsaaklik dat de **learkrêften** it Hollânsk en it Ingelsk (foldwaande) behearskje, **mar it Frysk likegoed**. Benammen foar it brûken fan it Frysk as fier- en ynstruksjetaal (ferl. bgl. ek kêst 8 fan it *Europeesk Hânfêst*) is soks fan grut belang. Learkrêften dy't it Hollânsk breklik behearskje, kinne net funksjonearje en mei it Frysk is dat net oars. Dêr kinne en meie nea konsesjes oan dien wurde op straffe fan kultuerpedagogyske ferwaarleazing. De wer- en byskoalling fan de learkrêften op al dy skoaltypen en mêden moat mei faasje en net frijbliwend oanpakt wurde.

3. Yn it ramt fan sa'n meartalich ûnderwiiskonsept is it needsaaklik dat der yn de kommende jierren **gaadlik (yntegraal en almeast digitaal) ûnderwiismateriaal** (learmiddels) ûntwikkele wurdt foar de oanbelangjende talen en alle oare fakken yn it algemien foarmjend en beropsûnderwiis, sadat de learlingen leare om de trije talen systematysk opinoar te belûken en te ferlykjen. Yn dat gehiel heart de Fryske fakterminology (û.o. de Frysktalige nomenklatuer) en yn rommere sin it Fryske taaleigen fan in leargebiet folslein yntegrearre te wurden. Neist skieden taalgebrûkssituaasjes binne der ek gâns lesmominten nedich foar it learen fan de oerienkomsten en ferskillen tusken de talen op basis fan sok yntegraal meartalich materiaal.

Ta beslút

As it Frysk net op alle mêden brûkt wurdt en brûkt wurde móat, dan wurdt dat systematysk ferkrongen troch benammen it Hollânsk en likegoed it Ingelsk en nimt de kwaliteit fan ús taal hurd ôf. Dat proses is al in hiel hoart geande en dat hat taalpolitike oarsaken. It is dêrom in saak fan *rjochtfeardigens* ('linguistic justice') om it Frysk op guon maatskiplike terreinen (ek yn it ûnderwiis yn Fryslân) de status te jaan fan *earste* taal (sjoch bgl. de publikaasjes fan Philippe Van Parijs). Dêrta hat it ûnderwiis in útfierende en gjin (mei)beslissende taak. No't it Ryk foech oer it ûnderwiis yn it Frysk nei de provinsje oerdroegen hat, soe de provinsje syn ferantwurdlikens op dat mêd ek folslein neikomme moatte. De 'Beleidsregel' en it 'Taalplan' sjitte spitigernôch tekoart om it paad omheech te finen. De útfierde o-mjitting kin de situaasjetige fertroebelje as de 'resultaten' opfette wurde as in 'bewiis' dat der 'te hege easken' oan ûnderwiis yn it Frysk steld wurde, wylst soks yn it ramt fan it 'Taalplan' hielendal net ûndersocht is.

It soe dus oars en gâns better kinne en moatte. De *FFU* tidiget dan ek op in effektive oanpassing fan it belied.

Hospes en de hûn

Hast alle dagen sjoch ik in man mei syn hûntsje foar ús hûs del rinnen en dan pisset syn hûn tsjin deselde beam. Dêr moast ik oan tinke doe't ik Wim Hospes lies ('Taaldwang of taalvrijheid', *LC*, 18 maart 2018). Hospes kin it net litte. Der hoecht mar krekt wat te lêzen of te hearren te wêzen oer it Frysk of hy pisset der tsjinoan. Koartlyn kaam ik mei Wim yn de kunde. It liket my in aardige man en hy is neffens my sa Frysktalich as it mar kin. Ûnbegryplik dat sa'n ien him sa ôfset tsjin syn memmetaal en derby wurden en yntinsjes fan my út it ferbân lûkt. Om werom te kommen op dy hûn: Hospes soe ris ophâlde moatte om yn syn eigen nêst te skiten.

Pier Bergsma, Hurdegaryp

It luchtfabryk

Mei ik jo wat freegje?

– Ulbe, asjebleaf!

– Okee, ik bin Jaap. Ik woe net te frijpostich wêze, sjuch – it is de twadde kear dat ik jo ... eh ... dy op 'e trening tref ...

– Op 'e trening binne wy allegear gelyk! Wat is de fraach?

Wy binne ûnder de brûs weistapt en rosse ús sawat drûch.

– Ik haw begrepen dat jo ... datsto by in multinasjonal wurkest. Hoe is soks winliken?

– Net oars as by in oar bedriuw, wol ik leauwe ... Hoe-sa?

– Ik bedoel, is it net oerweldigjend as de belangen sa grut binne?

– Haha, ik hear it al, do tinkst as in noarderling!

– As in Fries, mei ik hoopje!

– Dat is wier, de ien mei de oar skeelt in stjitsje. Se sizze dat in Drint fierstente hoflik is en wês earlik; dat in Grinslanner fierstente earlik is en wês hoflik; en dat in Fries altyd yn in grut bêd lizze moat, sadat er nachts ek noch dwerslizze kin! Hahaha ...! Of koest dy al?

– Noch net, nee ...! Mar is it wier, dat wy sa dwers binne?

– Yn it foarste plak moat ik sizze, Friezen krije gauris de pree op it slach fan personele seleksje. It is ús op 'e namme lein, dat wy in grut gefoel fan ferantwurdlikens hawwe foar wat ús tabetroud wurdt. En wat grutter it *selsbestjoer*, wat lytser it oanstjoeren bliuwe kin. En wat lytser it oanstjoeren, wat platter de organisaasje – in beheind tal hierargyske lagen, bedoel ik. En wat beheinder it tal lagen, wat leger de personele kosten ... Begrypste?

– It giet my justjes te hurd, mar ... ik fyn it slim ynteressant as der sa praat wurdt oer Friezen. It is oft my lij wetter yn 't ear getten wurdt.

– En – werom nei dyn fraach – by minsken dy't harsels en harren wurk serieus nimme, kin no ienkear net alles troch de mesken. Guon neame dat piid, oaren neame it

dwersens. En dat is it antwurd op dyn fraach. Mar ast my freegje soest, wêróm't wy Friezen sa binne, moat ik dy it antwurd skuldich bliuwe. Ik bin net in sosjolooch of sawathinne ... ik bin Sy-Aids-Aroo ...

Ik doch in stapke tebek. Hoe tichte hawwe wy niis winliken byinoar stien, ûnder de brûs?

... oftewol Chief Human Resources Officer, einfertantwurdlike op it mêd fan personele saken. Ik stean noed fan 'e betingsten foar it goed funksjonearjen fan 'e wurknimmers, om it mar simpel te sizzen.

– Dat is net om 'e nocht! Hoefolle wurknimmers prate wy oer?

– Goed hûndertentweintichtûzen ...

Ik fluitsje tusken 'e toskten.

Hea, wat in baasman. It is faaks nuver, mar ik bin suver grutsk dat in goefries sa'n wichtige rol hat yn it bedriuwslibben. Ik krij wolris it idee dat sokke funksjes foarbeholden binne oan net-Friezen. It sit ús sa't it liket yn murch en sinen dat it libben adamjen en ezeljen is. It wol net heal yn ús del dat men goudjild fertsjinje kin mei inkeld eameljen en âldhoeren.

Ulbe ûnderbrekt myn mimeraasjes.

– Ik bin ek mei neat begûn, hear! Gjin sint op 'e melis, hie ik. Wat ik hie wie in hân foar it gat en in hân foar de lat!

– Dy útdrukking koe ik noch net ...! It wol my lykwols oan, dat it op 't heden al oars is, as men de jongerein oansjucht ...

– Hoe dat sa ...?

– No, ik woe mar sizze, dat iksels, doe't ik omtrint tweintich wie, ien stik ûnwissens wie, mei in mannich kompleksen dêrop ta. Mar as ik hjoeddeis om my hinne sjuch, rinne lju fan dy jierren om yn trijediellich of mantelpakje mei in *automobyl* ûnder it iene gat en in *telemobyl* foar it oare. Noch foar't se in slach dien ha, bedoel ik. En mei in útdrukking fan oft se it ferstân al linnich hawwe!

– Ja sa! Hahaha! Dy wissens fan harren is foar it grutste

Efkes wat frisse lucht ... (foto: Jaap Slager)

part keunstmjittich, hear!

– O ja, ju?

– Jawis. Om it mar ûnbekôge te sizzen: it bedriuwslibben sit net ferlegen om *latint talint dat riden wurdt fan kompleksens en ûnwissens* – om mar gear te fetsjen watst oer dysels ferteldest. It bedriuwslibben sit ferlegen om enerzjike minsken dy't just *oerrinne* fan selsbetrouwen. Want sokke lju sette wat út 'e wei, sjuch. En om sokken oan te setten, hoecht men inkeld te appellearjen oan harren ferwachtings fan it libben, en fan harrensels – oan har dreamen oer ta eare kommen. En mei trenings yn-filtrearje wy harren selsbyld en harren ferbylding noch fierder ...

– Dus ik begryp, it binne *opblaasde kikkerts* dy't de toutsjes yn hannen hawwe ...!?

– Dêr hast it! Fan en ta knapt der ien. Net bêst,

foar de kikkert sels! Mar foar ús is soks ... ehh ... *collateral damage* – dat heart no ienkear by it fak.

– Litte se dat samar oer har gean, de jongerein? Hja binne dochs net ûnnoazel?

– Och, as it proses ienkear op 'e gleeed is, is it selsfersterkjend, ju. Ken josels, sei Sokrates, mar de kliber timmeret net sa heech, wurdt leaver bedondere. En wy dogge dat mei leafde! En ... mei sukses!

Wy hearre ús maten yn 'e kantine oangean.

– Frekte ynteressant, watst my alle-gear fertelst! Mar no moatst earst in bierke fan my hawwe!

*Jaap Slager (1958) is berne te Mantgum, hat niget oan talen en wennet al jierren yn Portugal. Dizze kollum is skreaun op 29 sept. 2018.

Frysk earste taal

'It Frysk moatte se jin net optwinge.' Under dy kop – mar dan yn sijn taal – skreau P.J. Zijlstra in Te Gast (LC 3 augustus). En it Hollânsk? Generaasjes fan bern waard it Hollânsk op skoalle optwongen, de taal fan de foarâlden moasten se op 'en gausten ôfleare. Dat beppe dochs noch 'beppe' is en âlde pake noch 'âlde pake' mei suver in wûnder hjitte. Zijlstra hâldt de deputearre frou Sytske Poepjes foar in folksfertsjintwurdichster. Mar as deputearre is hja lid fan it útfierend kolleezje en sadwaande net fan provinsjale steaten. Se hat it by him bedoarn: hja, Friezinne yn ieren en sinen, praat gewoan troch as Hollanners yn it fermidden har net fersteane. En dat neamt Zijlstra ûnfatsoenlik.

Santich jier ferlyn soed er gelyk hân hawwe. Mar de tiden feroarje en it fatsoen feroaret mei; kommissaris Arno Brok hold ferline jier syn ynaugurele rede doelberet yn it Frysk, en dat foar in auditorium fan biskop, minister, steatsried, steateleden, kollega-kommissarissen, bestjoerders fan de Drechtstêden. In part fan it fermidden hat de sprekker moai wis net ferstien. It Hollânsk is neffens Zijlstra de earste, de foarnaamste taal. It manifest fan de Bewegingsrie *Eigen taal... earste taal!*, wie oars al fan 1991. En de kommissaris murk yn syn boppeneamde rede op, dat it him paste 'om (...) as jimme kommissaris, ek yn de takomst, it Frysk as earste taal te brûken'. By net ien fan beide gelegenheden hat Zijlstra him opponearre. Hy komt oars wol mei goerie: rjochtsje foar de leafhawwers Fryske ferienings op (as soene dy der al net wêze). En ús taal en skiednis moasten mar nei Tresoar ta. En salang as de wyn fan de wolken waait en it gers groeit en de beam bloeit en de sinne optsjocht en de wrâld stiet, krekt sa lang sil it Tresoar-folk ús taal en skiednis yn it argyf bewarje en der goed op passe. Oft it Hollânsk – no al slim fan it Ingelsk oantaast – sa lang noch ferstien, lêzen, praat en skreaun wurde sil?

Bertus Jans Postma. Bitgummole

Út: Leeuwarder Courant, tiisdei 7 augustus 2018, 'podium', s. 19.

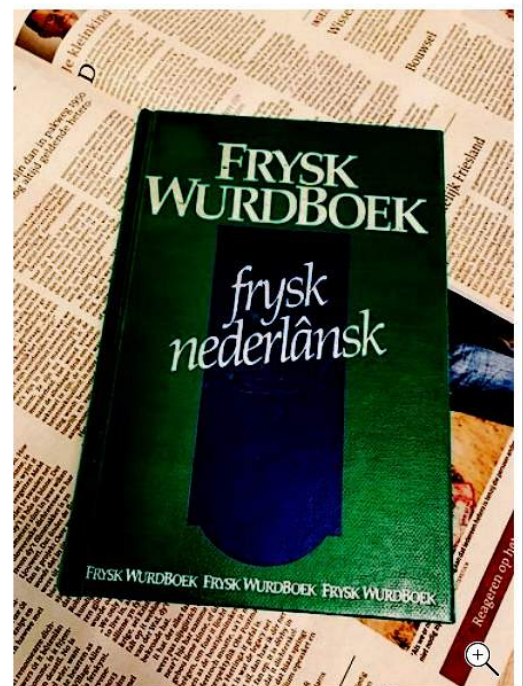

FOTO LC

Frysk op skoalle

In kear of sân kin men hjir it boadskip fan *Sis Tsiis* sjen, dat der mear Frysk op skoalle komme moat.

Boppe: By de betinking fan de *Slach by Warns* op 28 septimber 2018.

Midden: Op de *Admiraliteitsdagen* yn Dokkum fan 6 oant 8 septimber 2018, dêr't struibrieven útdield binne.

Under: By de behanneling fan it *Taalplan* fan de gemeente Ljouwert yn it *Iepen Poadium* op 12 septimber 2018.

